

Relacje białorusko-chińskie.

W poszukiwaniu strategicznego sojusznika?

W 1992 r. Białoruś nawiązała stosunki dyplomatyczne z Chinami. Od tego czasu relacje Białorusi i Chin charakteryzowały się wysoką dynamiką współpracy politycznej i wojskowej. W latach 1992–2005 Białoruś i Chiny podpisały ok. 50 porozumień międzynarodowych. Na relatywnie niskim poziomie pozostawała wymiana handlowa obydwóch państw, wynosząca w 2004 r. jedynie 459,5 mln USD. Białoruś postrzegała Chiny jako swego strategicznego sojusznika. W wielu kwestiach międzynarodowych stanowiska obydwóch państw pozostawały zbliżone. Chiny i Białoruś przyjmowały często jednolity front wobec oskarżeń USA o naruszanie w ich państwach praw człowieka. Obydwa państwa w swojej polityce zagranicznej są także antyamerykańskie. Od wielu lat Białoruś popiera stanowisko Chin w sprawie Tajwanu i Tybetu. Z kolei Chiny sprzeciwiają się pogłębianiu izolacji międzynarodowej Białorusi. Obydwaj sojusznicy często współpracują ze sobą na forum ONZ. Wieloletnia współpraca przyniosła wymierne korzyści obydwóm stronom. Chiny uzyskały dostęp do białoruskich technologii, a Białoruś otrzymała szansę na modernizację swojej gospodarki za pieniądze chińskie. Łukaszenka odwołuje się często do chińskich doświadczeń gospodarczych. Dodatkowo Białoruś postrzega Chiny jako państwo stabilne i przewidywalne. W odróżnieniu od Rosji, Chiny nie próbują ograniczać suwerenności Białorusi. Na przestrzeni ostatnich lat Alaksandr Łukaszenka kilkakrotnie złożył wizyty w Chinach (1995 r., 1997 r., 2001 r., 2005 r., 2008 r., 2010 r.), a z rewizytą przebywali na Białorusi najważniejsi dygnitarze chińscy. Nowe otwarcie w polityce Chin wobec Białorusi nastąpiło po wizycie Łukaszenki w Pekinie w 2005 r., gdy obustronne relacje nabrały nowej dynamiki. Podczas spotkania omówiono kwestie dotyczące poszerzenia współpracy politycznej i gospodarczej oraz podpisano szereg porozumień międzyrządowych. Podczas rozmów strony zawarły również kontrakty

gospodarcze na sumę 500 mln USD. W następnych latach kontynuowano rozmowy dotyczące zwiększenia zaangażowania gospodarczego Chin na rynku białoruskim. W 2007 r. Białoruś i Chiny podpisały kontrakty gospodarcze na sumę 530 mln USD. Białoruś zaktywizowała swoją politykę wobec azjatyckiego partnera, aby zakończyć izolację międzynarodową swego państwa. Chociaż Łukaszenka jest świadomy, że relacje z Chinami nie zrównoważą wpływów Rosji w jego państwie, traktuje Chiny jako alternatywnego sojusznika. Od wielu lat w polityce zagranicznej Białorusi dominuje wielosektorowość. Nienajlepsze stosunki z USA i UE Białoruś stara się równoważyć rozwojem relacji z państwami azjatyckimi i afrykańskimi. W ostatnich latach pogarszające się stosunki z Rosją zmuszają Białoruś do poszukiwania nowych partnerów zagranicznych. Mocarstwowe Chiny doskonale nadają się do pełnienia tej roli. Od wielu lat Chiny wspierają plany Białorusi wstąpienia do WTO. Podczas pobytu Łukaszenki w Pekinie w 2010 r. podpisano kolejne kontrakty gospodarcze na realizację projektów na sumę 3,5 mld USD. W 2010 r. zawarto wiele nowych porozumień białorusko-chińskich dotyczących m.in. ochrony informacji niejawnych, aktywizacji współpracy gospodarczej, szkolenia specjalistów itd. W następnych latach Białoruś i Chiny parafowały jeszcze wiele innych umów dotyczących m.in. zapobiegania i likwidacji następstw klęsk żywiołowych (2012 r.), współpracy w sferze rolnictwa (2012 r.) itd.¹

¹ Wcześniejsze relacje białorusko-chińskie omawia: В.М. Мацель, *Становление и развитие дружественных белорусско-китайских отношений*, Барановичи 2004; idem, *Политика Республики Беларусь на востоке и юге Азии (1991–2002 гг.)*, Минск 2005; R. Czachor, *Polityka zagraniczna Republiki Białorusi w latach 1991–2011. Studium politologiczne*, Polkowice 2011, s. 195–196; В.Ф. Дудик, *Развитие белорусско – китайских отношений в начале XXI столетия*, „Вестник ГрДУ” 2007, nr 4, s. 33–35; T. Iwański, *Ukraina, Białoruś i Mołdawia wobec ekspansji gospodarczej Chin w Europie Wschodniej*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2012-05-28/ukraina-bialorus-i-moldawia-wobec-ekspansji-gospodarczej-chin> w [dostęp: 12.05.2013]; *Китай не считает справедливой критику Евросоюза и США в отношении ситуации с соблюдением прав человека в Беларуси*, <http://news.tut.by/politics/60862.html> [dostęp: 12.05.2013]; *В Пекине подписан ряд важных двусторонних документов*, <http://news.tut.by/politics/61078.html> [dostęp: 10.05.2013]; *Закон Республики Беларусь от 2 ноября 2010 г. № 187–З, О ратификации Соглашения между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о взаимной защите секретной информации*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=H11000187> [dostęp: 14.05.2013]; *Меморандум между Министерством по чрезвычайным ситуациям*

Współpraca gospodarcza

Do 2005 r. współpraca gospodarcza Białorusi i Chin charakteryzowała się niewielką dynamiką. Wzrost zainteresowania Chin państwami Europy Wschodniej nastąpił po 2008 r., gdy skutki globalnego kryzysu gospodarczego zmusiły władze chińskie do poszukiwania nowych rynków zbytu swoich towarów, aby utrzymać wysoki wzrost gospodarczy. W dobie światowego kryzysu gospodarczego chiński model rozwoju oparty na eksporcie okazał się częściowo zawodny. Chiny zostały zmuszone do rozpoczęcia ekspansji gospodarczej w Europie Wschodniej. Polityka Chin polega głównie na lokowaniu nadwyżek finansowych w gospodarkę państw tego regionu (m.in. Białorusi, Ukrainy, Mołdawii) w postaci niskooprocentowanych kredytów udzielanych pod gwarancje rządowe. W ten sposób władze Chin pośrednio wspierały swój eksport. Dodatkowo chińskie przedsiębiorstwa dostarczały sprzęt i technologie (często zwalniane z cła) oraz były głównymi wykonawcami projektów realizowanych z kredytów chińskich. W przypadku Białorusi Chiny udzielają kredytów pod konkretne projekty, zaś sama skala inwestycji bezpośrednich pozostaje na dość niskim poziomie. Władze Chin kredytuują przedsięwzięcia na Białorusi do 85% ich wartości, w zamian wymagając zakupu linii technologicznych i materiałów własnej produkcji (przynajmniej 50%). Taka forma kredytowania przynosi korzyści obydwóm państwom. Białoruś zachowuje prawo własności obiektu, Chiny nie ponoszą ryzyka związanego z inwestycjami bezpośrednimi. W odróżnieniu od Chin inwestorzy rosyjscy wymagają

Республики Беларусь и Министерством гражданской администрации Китайской Народной Республики о взаимопонимании и сотрудничестве в области предупреждения и ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций природного характера, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=I01200021> [dostęp: 14.05.2013]; *Рамочное соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики об активизации двустороннего торгово-экономического сотрудничества*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=I01000011> [dostęp: 15.05.2013]; *Соглашение между Министерством образования Республики Беларусь и Государственным управлением по делам иностранных специалистов Китайской Народной Республики о сотрудничестве в области профессиональной подготовки, повышения квалификации, стажировки и переподготовки кадров, обмена специалистами*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=I00900085> [dostęp: 14.05.2013].

przekazania im prawa własności. W ostatnich latach Białoruś posiada ograniczone możliwości zaciągania pożyczek na modernizację swojej gospodarki. W latach 2009–2010 Białoruś otrzymała od Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) pięć transz kredytu programu stand-by na łączną kwotę 3,6 mld USD, którą większą część będzie zmuszona spłacić w latach 2013–2014. Choć władze Białorusi podjęły w 2011 r. starania o udzielenie kolejnej pożyczki przez MFW w wysokości 7 mld USD, MFW odmówił, ponieważ negatywnie ocenił szansę na przeprowadzenie strukturalnych reform gospodarki. W 2012 r. strona białoruska kilkakrotnie wyrażała zainteresowanie otrzymaniem nowego kredytu z MFW w wysokości przynajmniej 3,8 mld USD na refinansowanie długu, jaki zaciągnęła od tej instytucji, ale spotkała się z odmowną odpowiedzią. W ten sposób wygasło jedno ze źródeł finansowania gospodarki białoruskiej. W ostatnich latach Białoruś wykorzystwała także wsparcie rosyjskie dla stabilizacji własnej gospodarki. W połowie 2011 r. Białoruś podpisała z Euroazjatycką Wspólnotą Gospodarczą porozumienie w sprawie przyznania jej pożyczki w wysokości 3 mld USD, wypłacanej w kilku etapach w ciągu najbliższych trzech lat. W zamian za udzielenie kredytu Moskwa zażądała od Białorusi prywatyzacji państwowych aktywów na sumę 7,5 mld dolarów w ciągu trzech najbliższych lat, co miało stanowić gwarancję wypłacalności wobec kredytodawcy. Pod koniec listopada 2011 r. Białoruś sprzedała Gazpromowi pozostałe 50% akcji Bieltransgazu (pierwsze 50% Gazprom wykupił w latach 2007–2010). Pożyczki rosyjskie są udzielane na wiele większy procent niż chińskie. Dodatkowo zwiększają uzależnienie polityczne i gospodarcze Białorusi od Moskwy. Strona rosyjska oczekuje od Mińska sprzedaży jego aktywów strategicznych. Dla Łukaszenki kredyty chińskie są bezpieczniejsze niż rosyjskie, ponieważ Pekin nie stawia dodatkowych warunków politycznych oraz nie przejmuje za niespłacone pożyczki przedsiębiorstw białoruskich, chociaż polityka ta może się jeszcze zmienić. Dodatkowo banki chińskie inaczej oceniają ryzyko związane z przyznaniem kredytu i stosują nawet o połowę niższe stawki ubezpieczeń eksportowych niż chociażby europejskie instytucje finansowe. Kredyty chińskie mają charakter celowy, można je wykorzystać wyłącznie na realizację konkretnych projektów. Przy ich przyznaniu ocenia się efektywność ekonomiczną przedsięwzięcia, co ogranicza ryzyko związane z finansowaniem projektu.

Chiny finansują głównie modernizację przedsiębiorstw zorientowanych na eksport, ewentualnie przynoszących wpływy dewizowe. Wykorzystywane przy realizacji projektów chińskie linie technologiczne są tańsze niż zagranicznych konkurentów, chociaż zastrzeżenia wzbudza ich jakość. Do negatywnych skutków współpracy z Chinami można zaliczyć m.in. znaczny wzrost importu chińskiego oraz zwiększanie się długu wewnętrznego Białorusi².

W ostatnich latach znacznie rozszerzyły się formy współpracy gospodarczej białorusko-chińskiej. Można wyodrębnić przynajmniej trzy etapy: 1992–2005, 2005–2009 oraz 2010–2013. W pierwszym okresie współpraca gospodarcza charakteryzowała się niewielką intensywnością, ograniczała się głównie do wymiany handlowej. W latach 2005–2009 Chiny rozpoczęły realizację pierwszych większych projektów na Białorusi, chociaż poziom inwestycji bezpośrednich pozostawał na relatywnie niskim poziomie. Przełom nastąpił po wizycie Łukaszenki w 2010 r. w Chinach. W konsekwencji podpisanych porozumień zwiększyły się znacznie zaangażowanie finansowe Chin na Białorusi oraz liczba wspólnie realizowanych przedsięwzięć. Białoruś otworzyła również Chinom możliwości prywatyzowania jej przedsiębiorstw. We wrześniu 2011 r. podpisano umowę międzyrządową „O finansowaniu i współpracy w prywatyzacji i przyciąganiu inwestycji chińskich na Białorusi w latach 2011–2013”, a w listopadzie 2011 r. memorandum o współpracy w tej dziedzinie Białorusi i Chin. W przyjętych dokumentach stworzono bazę prawną dla inwestorów chińskich, za-

² Р. Кирилл, *Кредитно-инвестиционное сотрудничество Беларуси и Китая*, „Банкаўскі Веснік”, Кастрычнік 2011, s. 47–48; L. Kostecka, *Chiny wobec współczesnego kryzysu gospodarczego*, [w:] *Gospodarka a polityka na przykładzie państw azjatyckich*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2011, s. 152–153; Д. Хэци, *Правовое регулирование инвестиций в Китае и Республике Беларусь: общее и особенное*, „Вестник Высшего Хозяйственного Суда” 2010, nr 2, s. 138–143; T. Iwański, *Ukraina, Białoruś i Mołdawia wobec ekspansji gospodarczej Chin w Europie Wschodniej*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2012-05-28/ukraina-bialorus-i-moldawia-wobec-ekspansji-gospodarczej-chin-w> [dostęp: 14.05.2013]; A. Alachnovič, A. Marcinkiewicz, *Białoruś pogrąża się w pułapce zadłużenia*, www.obserwatorfinansowy.pl/forma/analizy/bialorus-pograzza-sie-w-pulapce-zadluzenia/ [dostęp: 5.05.2013]; *Беларусь и Китай подписали двусторонние документы на сумму свыше \$530 млн*, http://www.neg.by/publication/2007_11_09_8961.html?print=1 [dostęp: 14.05.2013].

mierzających uczestniczyć w prywatyzacji firm białoruskich. Podobnych umów nie podpisała wcześniej Białoruś z Rosją. Moskwa oceniła niezwykle krytycznie ostatnie porozumienia, ponieważ Chiny włączyły się do rywalizacji o prywatyzowane przedsiębiorstwa białoruskie. Od wielu lat Rosja strzegła swojej uprzywilejowanej i dominującej pozycji w tej sferze. Pojawienie się silnego konkurenta w postaci Chin, Rosja odebrała jako poważne zagrożenie dla swoich interesów w tym państwie. Dodatkowo Chiny i Rosja wyrażały zainteresowanie prywatyzacją tych samych sektorów gospodarki białoruskiej (m.in. przemysł naftowy, chemiczny i maszynowy). W odróżnieniu od Rosji Chiny posiadają o wiele większe możliwości finansowe. Strategia rządu rosyjskiego zakładała przejęcie pakietów kontrolnych najbardziej zadłużonych przedsiębiorstw naftowych na Białorusi. Pogarszająca się sytuacja gospodarcza Białorusi zmusiła ją do poszukiwania nowych źródeł finansowania. W 2008 r. Białoruś zdecydowała się na systemowe odblokowanie prywatyzacji, a w lipcu 2008 r. rząd opublikował listę 519 przedsiębiorstw podlegających skomercjalizowaniu (przekształceniu w spółki akcyjne) oraz wykaz 174 spółek akcyjnych, których udziały należące do państwa miały zostać sprzedane. Pojawienie się nowego silnego gracza w postaci Chin na Białorusi zmusiło Rosję do złagodzenia swojej polityki wobec tego państwa, ponieważ przed Łukaszenką otworzyły się nowe możliwości kredytowania gospodarki białoruskiej niż tylko przez partnera rosyjskiego. Poszerzenie białorusko-chińskiej współpracy gospodarczej osłabiło pozycję Rosji na Białorusi, chociaż nadal zajmuje pierwsze miejsce w liczbie inwestycji bezpośrednich (2012 r. 7,2 mld USD, 54%) w tym państwie, znacząco wyprzedzając pod tym względem Chiny (w 2012 r. 44,3 mln USD, ok. 0,8%). Ze względu na inną strategię postępowania Chin dane te nie odzwierciedlają w pełni zaangażowania finansowego tego państwa na Białorusi. Chiny kredytują przede wszystkim modernizację gospodarki białoruskiej, raczej nie zwiększając poziomu inwestycji bezpośrednich. Głównym kredytodawcą Białorusi jest Bank Eksportowo-Importowy Chin (Exim Bank) oraz Państwowy Bank Rozwoju Chin. Już w 2009 r. Bank Eksportowo-Importowy Chin otworzył linię kredytową dla Białorusi w wysokości 5,7 mld USD. W marcu 2010 r. Państwowy Bank Rozwoju Chin podpisał porozumienie o współpracy z Ministerstwem Finansów Republiki Białorusi o finansowaniu wspólnych projektów na sumę

8,3 mld USD. W czerwcu 2010 r. Chiny uruchomiły linię kredytową dla Białorusi w wysokości 1 mld USD, a we wrześniu 2010 r. kolejną na sumę 1 mld USD. Wielokrotnie Chiny przekazywały również bezzwrotną pomoc finansową Białorusi w celu poszerzenia współpracy gospodarczej. Tym samym Białorusi zagwarantowano dostęp do linii kredytowych w wysokości ponad 16 mld USD. Stopy procentowe przyznanych kredytów (stan na 1 sierpnia 2011 r.) ustalano według 6-miesięcznej stawki LIBOR + 3%–4,5%, a maksymalny okres kredytowania projektów określono na 12–15 lat (z 5-letnim okresem ulgowym). W ostatnich latach wymiana handlowa Białorusi z Chinami wykazuje tendencję rosnącą. W 2005 r. obrót handlowy pomiędzy obydwojma państwami wyniósł 792 mln USD, a w 2011 r. ponad 3 mld USD. Niekorzystnie kształtuje się dla Białorusi natomiast bilans handlowy z Chinami, ponieważ po 2005 r. zwiększył się wielokrotnie import towarów chińskich, a tylko nieznacznie eksport towarów białoruskich do tego państwa. W 2011 r. ujemny bilans handlu Białorusi z Chinami osiągnął stan 1,6 mld USD. Za taki stan opowiada głównie polityka kredytowa Chin, które udzielając pożyczek, wymagają zakupu chińskiego sprzętu i technologii dla realizowanych projektów³.

Tabela 1. Wymiana handlowa pomiędzy Białorusią i Chinami w mln USD (włącznie z Hongkongiem, Makao i Tajwanem) w latach 2005–2010

Rok	Obrót	Eksport	Import	Salto
2005	792 902	470 468	322 435	148 033
2006	1 051 811	447 797	604 014	-156 217
2007	1 480 966	584 638	896 328	-311 690
2008	2 208 766	684 486	1 524 298	-839 830
2009	1 375 287	216 706	1 158 581	-941 876
2010	2 299 060	512 911	1 786 149	-1 273 238

³ P. Świeżak, *Prywatyzacja na Białorusi*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr 9–10, s. 143–144; *Инвестиции и строительство в Республике Беларусь. Статистический сборник*, Минск 2012, s. 93; P. Кирилл, *Кредитно-инвестиционное сотрудничество Беларуси и Китая*, s. 48–49; *Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о технико-экономическом сотрудничестве*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=101300001> [dostęp: 16.05.2013].

cd. tabeli 1

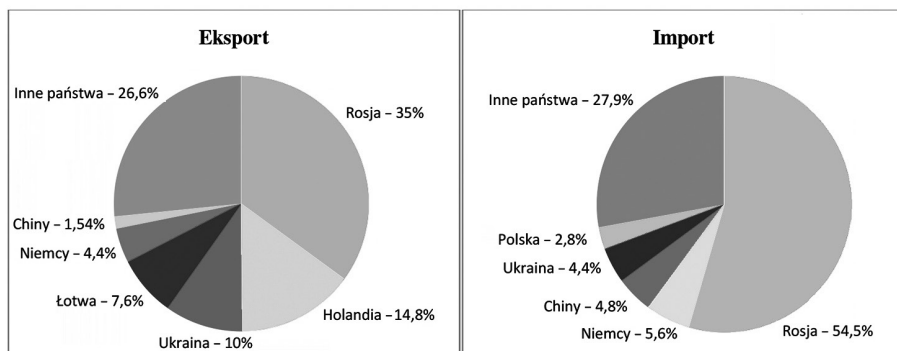
Rok	Obrót	Eksport	Import	Salto
2011	3 011 784	697 183	2 314 601	- 1 617 418
I–VIII 2012	1 791 143	399 602	1 391 541	- 991 938

Źródło: <http://china.mfa.gov.by/rus/relations/trade/> [dostęp: 14.05.2013].

W strukturze wymiany handlowej Białorusi z zagranicą Chin odgrywają coraz poważniejszą rolę, chociaż nie zagrażają pozycji Rosji, pozostającą nadal najważniejszym partnerem handlowym Białorusi (wykres 1). W ogólnej wymianie handlowej Białorusi Chiny zajmują dopiero piąte miejsce poza państwami WNP, wśród partnerów eksportowych – ósme, a importowych – trzecie. Od wielu lat pozostaje niezmienną strukturą importu towarów białoruskich do Chin. Największym zainteresowaniem strony chińskiej cieszą się produkty naftowe, związki heterocykliczne zawierające atomy azotu, poliamidy, nawozy potasowe, nici syntetyczne, maszyny rolnicze, wielotonowe ciężarówki oraz różnego typu części zapasowe do maszyn rolniczych i wywrotek. W latach 2005–2012 dług publiczny Białorusi wzrósł prawie 7-krotnie i osiągnął poziom 34 mld USD. Na początku 2013 r. zadłużenie zagraniczne Białorusi wynosiło ok. 12,1 mld USD. Największymi wierzycielami zagranicznymi Białorusi są: Rosja (26%), MFW (25%), Fundusz Antykrzysowy Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (14%), Chiny (13,5%) oraz posiadacze białoruskich euroobligacji (15%). W 2010 r. kredyty chińskie w strukturze zadłużenia zagranicznego Białorusi stanowiły 10%⁴.

⁴ R. Czahor, op.cit., s. 201; *Внешняя торговля Республики Беларусь. Статистический сборник*, Минск 2012, s. 50; В. Мацель, *Отношения Республики Беларусь с государствами Северо-Восточной Азии, „Проблемы Дальнего Востока”* 2004, nr 5, s. 99–101; *Валовой внешний долг Республики Беларусь в разрезе секторов экономики и финансовых инструментов – 2012 год*, [http://www.nbrb.by/statistics/External Debt/Quarterly/?year=2012](http://www.nbrb.by/statistics/External%20Debt/Quarterly/?year=2012) [dostęp: 16.05.2013]; *Половину госдолга Белоруссии составляет задолженность перед Россией и МВФ*, <http://www.pegnum.pf/news/fd-abroad/belarus/1627497.html#ixzz2RwiCUFMA> [dostęp: 16.05.2013]; *Внешний государственный долг Беларуси*, http://www.belta.by/ru/infographica/i_1401.html [dostęp: 16.05.2013].

Wykres 1. Struktura wymiany handlowej Białorusi z najważniejszymi partnerami zagranicznymi w 2011 r.

Źródło: *Внешняя торговля Республики Беларусь. Статистический сборник*, Минск 2012, s. 50.

Do najważniejszych projektów chińsko-białoruskich realizowanych, ewentualnie rozpoczętych w latach 2005–2009 można zaliczyć: utworzenie sieci telefonii komórkowej BeST, restrukturyzację firmy Horizont, wybudowanie nowych linii technologicznych w Białoruskiej Fabryce Cementu w Kostiułowiczach (ОАО „Белорусский цементный завод”) oraz w cementowniach w Krasnosielsku (ОАО „Красносельскстройматериалы”) i Kriczewie (ОАО „Кричевцементношифер”). W marcu 2010 r. Białoruś i Chiny podpisały porozumienie dotyczące poszerzenia współpracy gospodarczej. W załączniku do wspomnianej umowy umieszczono 89 możliwych do realizacji wspólnych projektów, nadając im różny priorytet. Wśród najważniejszych przedsięwzięć wymieniono: budowę centrum monitorującego bezpieczeństwo publiczne, stworzenie inteligentnego systemu transportowego miasta Mińska z włączeniem dróg M-2 (Mińsk – Narodowy Port Lotniczy Mińsk) oraz M-9 (obwodnica wokół miasta Mińska), wykonanie wielofunkcyjnego kompleksu w Mińsku, modernizację i rozbudowę Narodowego Portu Lotniczego Mińsk, dostarczenie lokomotyw towarowych, elektryfikację odcinków kolejowych Homel–Żłobin–Osipowicze i Żłobin–Kalinkowicze, remont drogi M-5/ E-271 Mińsk–Homel na odcinku Żłobin–Homel, postawienie sieci centrów tenisowych oraz budowę zakładu przemysłowego budownictwa mieszka-

niowego. W drugiej kategorii „projekty bieżące” znalazły się dodatkowe przedsięwzięcia budowlane, m.in. wzniesienie kompleksu China Town, budowa hotelu Pekin oraz korpusu hotelu Viktoria z parkingiem w Mińsku, modernizacja terminali przeładunkowych itd. W tej grupie najczęściej projektów dotyczyło energetyki, głównie modernizacji i budowy elektrowni oraz sieci przesyłowych. Do najważniejszych projektów zaliczono m.in.: postawienie nowych bloków energetycznych o mocy 400 MW w berezowskiej elektrowni wodnej i łukomskiej elektrowni wodnej, budowę ośmiu elektrowni wodnych (Витебская ГЭС, Бешенковическая ГЭС, Верхнедвинская ГЭС, Речицкая ГЭС, Немновская ГЭС, Могилевская ГЭС, Шкловская ГЭС, Оршанская ГЭС) oraz modernizację czterech podstacji elektrycznych 110 kW i dwóch 330 kW, budowę podstacji elektrycznych 110 kW i 330 kW (16 obiektów), postawienie elektrociepłowni w Brześciu i w Mińsku („Siewiernaja”) oraz remonty istniejących elektrowni (m.in. w Brześciu, Baranowiczach, Witebsku, Nowopołocku, w Mozyrzu, Mohylewie oraz Bobrujsku). Dodatkowo zaplanowano wybudowanie elektrowni węglowej (Зельвенской КЭС) oraz kotłowni („Северная” в г. Минск). Z innych mniejszych wspólnych projektów można wymienić m.in. montaż samochodów osobowych, budowę zakładu produkującego reflektory samochodowe itd. W trzeciej kategorii znalazły się projekty perspektywiczne dotyczące realizacji różnych wspólnych przedsięwzięć (budowa zakładów celulozy, cukrowni, linii tramwajowych, hoteli itd.)⁵.

⁵ O białorusko-chińskiej współpracy energetycznej piszę szerzej w innym artykule: *Białorusko-chińska współpraca ekonomiczna. Szansa na modernizację białoruskiego systemu energetycznego, czy gra pozorów?* (w druku:); *Рамочное соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики об активизации двустороннего торгово-экономического сотрудничества*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2010&p1=107> [dostęp: 17.05.2013]; *Китай и Белоруссия вступили в денежный союз*, <http://www.kommersant.ru/doc/1776994> [dostęp: 17.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 15 сентября 2011 г. № 1226, О проведении переговоров по проекту Рамочного соглашения между Правительством Республики Беларусь и Экспортно-импортным банком Китая о финансовом сотрудничестве в приватизации и привлечении китайских инвестиций в Республику Беларусь в 2011–2013 годах и подписании данного Рамочного соглашения*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=C21101226&p2={NRPA}> [dostęp: 17.05.2013]; *Рамочное соглашение между правительствами Беларуси и Китая*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=C21101226&p2={NRPA}>

Chiny rozpoczęły realizować większe projekty na Białorusi po 2004 r. Pod koniec grudnia 2004 r. powstała Białoruska Sieć Telekomunikacyjna. Jej właścicielami zostały dwie firmy kontrolowane przez państwo: Beltelecom (Белтелеком) – 25% akcji oraz AGAT – Systemy Kierowania – 75% akcji (АГАТ-системы управления). W 2005 r. Mińsk zainicjował rozmowy z Chinami dotyczące wsparcia przez nie projektu utworzenia sieci telefonii komórkowej BeST. W grudniu 2005 r. Chiny przyznały Białoruskiej Sieci Telekomunikacyjnej kredyt preferencyjny w wysokości 50 mln USD oraz pożyczkę zakupową w wysokości 184,2 mln USD na realizację projektu „Utworzenie infrastruktury państwowego operatora ruchomej sieci komórkowej o standardzie GSM 900/1800” (BeST). Projekt ten realizowano przy współpracy z Alcatel Shanghai Bell Co., Ltd. Podpisanie wspomnianej umowy przyczyniło się do zwiększenia sprzedaży telefonów komórkowych producentów chińskich na Białorusi. W następnych latach eksporterzy chińscy zdobyli dominującą pozycję w tym segmencie. W 2006 r. liczba sprzedanych przez Chiny telefonów komórkowych na Białorusi zwiększyła się o 300%, a państwo to wysunęło się na pierwszą pozycję w ilości sprzedanych aparatów telefonicznych, wyprzedzając dotychczasowych liderów, m.in. Węgry oraz Koreę Południową. W 2008 r. władze Białorusi sprzedały 80% akcji firmy BeST za 500 mln USD tureckiemu koncernowi telekomunikacyjnemu Turkcell. W 2008 r. BeST posiadał ok. 187 tys. abonentów. Jednym z akcjonariuszy Turkcella był rosyjski koncern telekomunikacyjny Altimo. Po sprywatyzowaniu firmy BeST w 2008 r. zmieniono jej nazwę na Life:⁶

belaruschina.by/ru/news/2011/September/18September-788.html [dostęp: 17.05.2013].

⁶ Указ Президента Республики Беларусь 3 декабря 2005 г. No 575, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2005&p1=192> [dostęp: 17.05.2013]; Беларусь и Китай работают над двумя крупными проектами – по Минской ТЭЦ-2 и сети мобильной связи, <http://news.tut.by/economics/59875.html> [dostęp: 17.05.2013]; Китайская корпорация „ЗТЕ” готова организовать в Беларуси совместное предприятие по производству мобильных телефонов, <http://news.tut.by/it/62968.html> [dostęp: 17.05.2013]; О проведении переговоров по проекту Рамочного соглашения между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о предоставлении льготного кредита, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2007&p1=171> [dostęp: 17.05.2013]; Рамочное соглашение между Правительством Республики Беларусь

Na rynku białoruskim zainwestował jeden ze światowych potentatów w produkcji sprzętu klimatyzacyjnego – korporacja Midea. Wspólne konsorcjum białorusko-chińskie Midea-Horizont powołano w październiku 2007 r., a w 2009 r. zakończono restrukturyzację produkującego drobny sprzęt AGD i RTV przedsiębiorstwa Midea-Horizont. Analizę finansową firmy Horizont dla inwestora chińskiego sporządziło moskiewskie biuro Ernst & Young. Przeprowadzona restrukturyzacja firmy przy współudziale kapitału chińskiego (inwestycja bezpośrednia) pozwoliła zwiększyć moce produkcyjne zakładu do ponad miliona sztuk drobnego sprzętu AGD i RTV. Nowe przedsiębiorstwo powstało przy silnym wsparciu rządu białoruskiego. Dodatkowo firma chińska otrzymała poważne ulgi podatkowe, a jej działalność zarejestrowano w swobodnej strefie ekonomicznej „Mińsk”. Zaniepokojenie tym faktem wyraziła Rosja, obawiająca się chińskiej ekspansji gospodarczej na obszarze WNP, ponieważ ok. 70% eksportu spółki Midea-Horizont jest kierowane na ten rynek. Lokalizacja firmy w Białorusi otwierała również nowe możliwości na rynkach UE. W 2009 r. strona chińska zwiększyła swój udział z 30% do 55% w spółce Midea-Horizont. W wyniku kolejnej restrukturyzacji w 2010 r. powstał holding Midea-Horizont. Do tego czasu Chińczycy zainwestowali w firmę ok. 40–45 mln USD. W 2010 r. podjęto decyzję o zwiększeniu produkcji do 3 mln sztuk sprzętu AGD i RTV w holdingu Midea-Horizont, tym samym przygotowując się do rozpoczęcia nowej ekspansji na obszarze UE i WNP⁷.

и Правительством Китайской Народной Республики о предоставлении льготного кредита Китайской Народной Республикой Республике Беларусь, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2006&p1=2> [dostęp: 18.05.2013]; *Деятельность на развивающихся рынках*, <http://www.altimo.ru/> [dostęp: 18.05.2013].

⁷ *Управляющая компания холдинга*, <http://horizont-group.com/ru/> [dostęp: 18.05.2013]; *Белорусско-китайское СП по производству бытовой техники начнет выпуск продукции в 2008 году*, <http://news.tut.by/economics/96839.html>; *Сборочное производство белорусских тракторов будет открыто в Китае в 2010 году*, <http://news.tut.by/economics/169770.html> [dostęp: 18.05.2013]; *Midea и «Горизонт» намерены создать крупнейшую в Европе площадку по выпуску бытовой техники*, <http://news.tut.by/economics/174336.html> [dostęp: 18.05.2013]; *ОАО «Горизонт»: Наш бренд – достояние государства. Для Беларуси он бесценен*, <http://news.tut.by/economics/176120.html> [dostęp: 18.05.2013].

Od dłuższego czasu trwały negocjacje dotyczące sfinansowania przez Chiny modernizacji zakładów cementowych na Białorusi. W 2007 r. wystąpił poważny deficyt cementu na rynku krajowym, związany z dużym popytem wewnętrznym oraz nadmiernym jego eksportem, m.in. do Rosji. W 2007 r. zapotrzebowanie krajowe wynosiło ok. 5 mln ton, a produkcja cementu osiągnęła stan ok. 3,8 mln ton. Nawet przy ograniczeniu eksportu w 2007 r. do 303 tys. ton cementu, wystąpił poważny niedobór cementu w państwie w wysokości ok. 1,5 mln ton. Początkowo jeden z rozważanych wariantów przez Białoruś dotyczył zakupu tego materiału na rynku chińskim. W przyjętym programie rozwoju przemysłu cementowego na lata 2007–2011 założono podniesienie produkcji rocznej do 9,5–10 mln cementu. W celu zagwarantowania środków finansowych na realizację założeń rządowych rozpoczęto poszukiwanie wsparcia zagranicznego, głównie ze strony Chin. Białoruś, podejmując decyzję o współpracy z Chinami w tej dziedzinie, liczyła na zwiększenie produkcji cementu, aby znaczną jego część przeznaczyć na eksport oraz na spłatę długów zaciągniętych na modernizację cementowni. Produkcja cementu na Białorusi koncentruje się w trzech przedsiębiorstwach: Białoruskiej Fabryce Cementu w Kostiukowiczach oraz cementowniach w Krasnosielsku i Kriczewie. Zainteresowanie zainwestowaniem w tym segmencie gospodarki wyrażały również rosyjskie firmy m.in. INTERA-Invest-Stroj („ИТЕРА-Инвест-Строй”, od 2008 r. „ИТЕРА Девелопмент Груп”) oraz kampania BazelCement („БазэлЦемент”). Inwestycje rosyjskie są trudniejsze do zaakceptowania przez Łukaszenkę niż chińskie, ponieważ zwiększają uzależnienie od wschodniego sąsiada. W 2007 r. Białoruś podpisała umowę z firmą chińską CITIC International Cooperation Co., Ltd., która zobowiązała się zmodernizować wspomniane cementownie. W następnych miesiącach negocjowano warunki chińskiej pożyczki na ten cel. W październiku 2008 r. Białoruś wystąpiła o przyznanie kredytów na sfinansowanie budowy dwóch linii technologicznych cementu w wysokości 200 mln juanów oraz 357,54 mln USD. Ostatecznie Białoruś na modernizację cementowni w Krasnosielsku otrzymała pożyczkę 142,46 mln USD, w Kriczewie – 182,29 mln USD i 200 mln juanów oraz Białoruskiej Fabryki Cementu – 174,25 mln USD. Zgodnie z rozporządzeniem prezydenckim nr 691 z 19 grud-

nia 2008 r. wyznaczono na grudzień 2010 r. termin zakończenia budowy trzech linii technologicznych o wydajności każdej 1,8 mln ton cementu. Termin ten okazał się zupełnie nierealny. Na mocy nowego rozporządzenia Alaksandra Łukaszenki z 30 września 2009 r. zamknięcie inwestycji ustalono na przełom 2011/2012. (Białoruska Fabryka Cementu – 1 listopada 2011 r., cementownie w Kriczewie – 1 kwietnia 2012 r. i Krasnosielsku – 1 stycznia 2012 r.). Dotychczas tylko dwie linie technologiczne oddano do użytku i to ze znacznym opóźnieniem (w Kostiukowiczach w lipcu 2012 r. i Krasnosielsku w kwietniu 2012 r.), a zwieńczenie prac w Kriczewie przewidziano na czerwiec 2013 r. Problemy z terminowym zakończeniem inwestycji pojawiły się, ponieważ firma CITIC International Cooperation Co., Ltd. nie posiadała wystarczającego doświadczenia w budowie linii technologicznych do produkcji cementu. Bardziej skomplikowane prace wykonała obecna wcześniej na rynku białoruskim austriacka kampania ATEC Holding GmbH, posiadająca niejasne powiązania z kapitałem rosyjskim. Część wyposażenia dostarczona z Chin do montażu linii produkcyjnych okazała się przestarzała i wadliwa. Chociaż na posiedzeniu Rady Ministrów Republiki Białorusi omawiano problemy niskiej jakości chińskich technologii, sprawy tej oficjalnie nie nagłaśniano z obawy przed pogorszeniem relacji z Chinami. Tego typu problemy wystąpiły również przy innych projektach chińsko-białoruskich. Dotychczas nie osiągnięto celów zawartych w rządowym planie zwiększenia produkcji cementu w latach 2007–2011 do poziomu 9,5–10 mln ton, ponieważ w 2012 r. wytworzono niecałe 4,9 mln ton cementu (wzrost w latach 2007–2012 o 28%). W 2013 r. rząd podjął decyzję o refinansowaniu części kredytu zaciągniętego na modernizację wspomnianych cementowni, co świadczy o braku ich samowystarczalności finansowej, mimo olbrzymich nakładów inwestycyjnych poniesionych w ostatnich latach na ich rozbudowę. Chociaż produkcja cementu przewyższa obecnie popyt wewnętrzny (ok. 4 mln ton), pojawia się jego niedobory na rynku krajowym, ponieważ eksportuje się jego znaczną część do Rosji (ok. 500 tys. ton) oraz Polski (ok. 100 tys. ton). Białoruś kredyt zaciągnięty na montaż wspomnianych linii technologicznych będzie spłacać z zysków osiągniętych ze sprzedaży cementu. W tej chwili trudno ocenić realność tego planu, ale przy obecnym globalnym spowolnieniu go-

spodarczym zapotrzebowanie na cement jest dużo mniejsze niż w chwili rozpoczęcia inwestycji. Białoruś planuje osiągnięcie produkcji cementu na poziomie 10 mln ton w 2014 r. Modernizacja cementowni ma również zwiększyć białoruski eksport elementów żelbetowych. Plany prezydenckie przewidują wybudowanie przy wsparciu finansowym Chin przedsiębiorstwa wyrobów żelbetowych zlokalizowanego przy Białoruskiej Fabryce Cementu. Moce produkcyjne wspomnianych cementowni Białoruś może wykorzystać również w celu obniżenia kosztów budowy własnej elektrowni atomowej. Nieprzypadkowo podjęto decyzję o montażu nowych linii technologicznych w 2008 r., gdy już faktycznie została przesądzona sprawa budowy elektrowni atomowej. Do budowy elektrowni atomowej z reaktorem o mocy 1000 MW potrzeba 60 tys. ton stali i 372 tys. ton betonu, a dla reaktora EPR o mocy 1650 MW ok. 630 tys. ton betonu. Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (IAEA) podaje nawet wyższe wskaźniki (ok. 900 tys. ton betonu). Zgodnie z przyjętym harmonogramem do 2020 r. przewiduje się oddanie na Białorusi do eksploatacji dwóch bloków elektrowni atomowej o łącznej mocy 2400 MW. Z mniejszych projektów realizowanych przez firmy chińskie na Białorusi można wymienić m.in. budowę linii produkcyjnej (kredyt chiński 9,1 mln USD) płyt pilśniowych dla fabryki Fandok (ОАО „Фандок”), postawienie szklarni w obwodzie homelskim do uprawy winogron (realizacja: firma Dong Jin Grup) itd.⁸

⁸ *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 20 февраля 2009 г. № 224*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=C20900224&p2={NRPA}> [dostęp: 19.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 6 марта 2009 г. № 280*, <http://www.yurist.by/o-nekotoryh-voprosah-realizacii-otdelnyh-soglasheniy-s-eksportno-importnym-bankom-kitaya> [dostęp: 19.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 6 марта 2009 г. № 280, О некоторых вопросах реализации отдельных соглашений с Экспортно-импортным банком Китая*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=C20900280&p2={NRPA}> [dostęp: 19.05.2013]; *Указ Президента Республики Беларусь 30 сентября 2009 г. № 484, О внесении изменений и дополнений в Указ Президента Республики Беларусь от 19 декабря 2008 г. № 691*, <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=P30900484&p2={NRPA}> [dostęp: 19.05.2013]; *Указ Президента Республики Беларусь 19 декабря 2008 г. № 691, О некоторых вопросах реализации инвестиционных проектов развития цементной промышленности*, <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/09/sbor00/text00203.htm> [dostęp: 19.05.2013]; *Инвестиции и строительство в Республике Беларусь. Статистический сборник*, Минск 2012, s. 181; *Российские компании „Итера”*

Prawdziwy przełom w relacjach białorusko-chińskich nastąpił w 2010 r., gdy Białoruś i Chiny podpisały pakiet dokumentów dotyczący realizacji wspólnych projektów na sumę 3,5 mld USD. Oprócz energetyki, Chiny postanowiły sfinansować również inne inwestycje, m.in. w przemyśle papierniczym, transporcie, sektorze budowlanym itd. Największe wspólne projekty przewidziano zrealizować w Mińsku. Już w marcu 2010 r. Miński Komitet Wykonawczy podpisał porozumienie z kampanią Beijing Uni-Construction Grup Co., Ltd. dotyczące postawienia przez firmę chińską 15 obiektów budowlanych na sumę 1,26 mld USD. Przy wsparciu finansowym Chin rozpoczęto w 2011 r. budowę kompleksu hotelowo-rozrywkowego Pekin w Mińsku (cena ok. 70 mln USD). Lokalizację inwestycji umieszczono w Parku im. 40-lecia Października, co spotkało się ze sprzeciwem ekologów, działaczy kultury oraz mieszkańców stolicy. Mimo protestów społecznych budowa hotelu Pekin jest kontynuowana, a oddanie obiektu do eksploatacji przewidziano przed Mistrzostwami Świata w Hokeju na Białorusi w 2014 r. Strona chińska sfinansowała również budowę mińskiego osiedla mieszkaniowego w dzielnicy Lebjażnoje. Koszt inwestycji oszacowano na ok. 200–250 mln USD. W wyniku jej realizacji do 2016 r. powstaną 33 bloki mieszkalne o powierzchni ponad 180 tys. m². Poważne zastrzeżenia strony białoruskiej powoduje niezwykle powolne tempo realizacji przez Chińczyków zaplanowanej inwestycji. W planach jest również wybudowanie przez firmy chińskie w Mińsku kompleksu handlowego China Town. Chiny sfinansowały także częściowo (654 mln USD) budowę zakładu celulozy o wydajności 400 tys. ton rocznie w Swietłogorsku (na bazie OAO „Светлогорский Целлюлозно-Картонный Комбинат”). Realizacja inwestycji zwiększy o 100% roczne zapotrzebowanie Białorusi na papier. Projekt ten realizuje firma China CAMC Engineering Co., Ltd. Jego zakończenie zaplanowano na 2015 r. Z kredytów chińskich zostanie zmodernizowana również Dobryszewska Fabryka Pa-

*и „БазэлЦемент” планируюць пастроіць цементны завод у Беларусі, <http://news.21.by/2008/01/18/59061.html> [dostęp: 19.05.2013]; Białoruś w kręgu chińskiej ekspansji, <http://www.gf24.pl/2898/biaoru-w-krugu-chiskiej-ekspansji> [dostęp: 19.05.2013]; A. Strupczewski, *Energetyka jądrowa potrzebna dla Polski*, <http://www.atom.edu.pl/index.php/aktualnosci/69/414-energia-jadrowa-duzo-tansza-i-mniej-materialochonna-od-energii-z-wiatru-.html> [dostęp: 19.05.2013].*

pieru „Bohater Pracy” (Добрушская бумажная фабрика „Герой труда”). W kwietniu 2012 r. Chiny przyznały Białorusi na ten cel prawie 350 mln USD. Głównym wykonawcą została firma Xuan Yuan Industrial Development Co., Ltd. Niepowodzeniem zakończył się jeden z największych białorusko-chińskich projektów, a mianowicie modernizacja portu lotniczego w Mińsku (Нацыянальны аэрапорт „Мінск”). We wrześniu 2010 r. Rada Ministrów Republiki Białorusi zatwierdziła porozumienie z China National Precision Machinery Import and Export Corporation dotyczące wybudowania drugiego pasa lotniska zdolnego przyjmować większe samoloty, terminala pasażerskiego oraz wyposażenia lotniska w system bezpieczeństwa. Początkowo koszt inwestycji wyceniono na 600 mln USD. W kwietniu 2012 r. Białoruś zerwała kontrakt z firmą chińską na rozbudowę stołecznego lotniska, ponieważ podwyższyła jego koszt do 1,1 mld USD. Tym samym nie rozpoczęto nawet prac przygotowawczych pod wspólną inwestycję. Poszukiwanie nowego inwestora zakończyło się niepowodzeniem, chociaż Białoruś w połowie 2012 r. zaproponowała przejęcie projektu firmie China Aviation Planning and Construction Development Co., Ltd. W 2011 r. Chiny przyznały Białorusi kredyt na budowę w rejonie mozyrskim fabryki sody o mocy 300 tys. ton rocznie. Pod koniec 2012 r. Białoruś i Chiny uzgodniły szczegóły dotyczące uruchomienia globalnej sieci satelitarnej. Chiny udzieliły na ten cel kredytu w wysokości 280 mln USD. Już wcześniej kompania Huwaei dostarczyła osprzęt dla budowy sieci Metro Ethernet (РУП „Белтелеком”). Chiny przyznały również białoruskiej firmie telekomunikacyjnej kredyt w wysokości 60 mln USD. Już w 2010 r. rząd białoruski rozpoczął rozmowy z firmą chińską Zhejiang Geely Holding Group Co., Ltd. oraz Chery Automobile Co. Ltd. dotyczące produkcji samochodów osobowych na Białorusi. Ostatecznie porozumienie w tej sprawie osiągnięto z firmą Zhejiang Geely Holding Group Co., Ltd. Na początku 2013 r. wyprodukowano pierwsze chińsko-białoruskie samochody osobowe w Borysowie (Борисовский завод „Автогидроусилитель”). Do końca 2015 r. planowano zwiększyć produkcję do 60 tys. samochodów rocznie, a docelowo do 120 tys. samochodów. Projekt realizuje białorusko-chińska spółka BielGee, w której 50% akcji posiada białoruski BielAZ, 32,5% koncern Zhejiang Geely Holding Group Co., Ltd., a pozostałe ak-

cje należą do białorusko-chińskiej spółki Sojuzawtotiechnologii (СЗАО „Союзавтотехнологии”) produkującej części zamienne. Jej założycielami były dwie firmy: Borysowskie Zakłady Samochodowych i Traktorowych Urządzeń Elektrycznych (ОАО „Борисовский Завод Автотракторного Электрооборудования”) oraz kampania chińska Shanthou. Koszt inwestycji wyceniono na ok. 244,9 mln USD. W następnych latach jest przewidziana budowa nowej fabryki samochodów na obszarze 73 ha pomiędzy Borysowem a Żodino. Rosja wyraziła poważne zaniepokojenie planami ekspansji spółki BiełGee na rynki Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej. Chiny podjęły się również budowy stołecznej linii szybkiego tramwaju oraz zakładu przeróbki materiałów wtórnych w Mińsku. Część projektów białorusko-chińskich znajduje się jeszcze w fazie projektowania, ewentualnie negocjacji (np. budowa oddziału terapeutycznego przy jednym ze szpitali mińskich, postawienie domu studenckiego w stolicy itd.). W 2012 r. Zjednoczony Instytut Problemów Informatyki Narodowej Akademii Nauk Białorusi porozumiał się z chińską firmą Inspur Group Co., Ltd. w sprawie budowy centrum superkomputerowego (wartość projektu ok. 10 mln USD). Na początku 2013 r. Białoruś i Chiny uzgodniły szczegóły budowy inteligentnego systemu zarządzania miastem w sytuacjach nadzwyczajnych. Niektóre koncerny chińskie wyrażają zainteresowanie zainwestowaniem w firmy białoruskie, np. ZTE i Huawei w Promswiaz (ОАО „Промсвязь”)⁹.

⁹ *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 20 сентября 2010 г. № 1347*, <http://pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2010&p1=226> [dostęp: 20.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 21 июня 2011 г. № 809, О проведении переговоров по проектам кредитных соглашений и их подписании*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2011&p1=72> [dostęp: 20.05.2013]; *О проведении переговоров по проекту Кредитного соглашения между Экспортно-импортным банком Китая и Правительством Республики Беларусь и его подписании. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 17 сентября 2011 г. № 1241*, <http://pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2011&p1=106> [dostęp: 20.05.2013]; *Указ Президента Республики Беларусь 1 октября 2012 г. № 449, О некоторых вопросах ограничения производства мелованных и немелованных видов картона*, www.pravo.by/main.aspx?guid...p0=P31200449 [dostęp: 20.05.2013]; *Китай предоставит кредит для реализации крупных инвестиционных проектов в Минске*, <http://news.tut.by/economics/197024.html> [dostęp: 20.05.2013]; *Заложено первый камень в строи-*

Jednym z największych projektów białorusko-chińskich jest budowa parku przemysłowego w Smolewiczach pod Mińskiem. Obydwie strony posiadają pewne doświadczenie w realizacji tego typu projektów. W październiku 2010 r. otwarto w miejscowości Czanczuń w Chinach białorusko-chiński park technologiczny, w którym zarejestrowano kilkanaście firm chińskich współpracujących z białoruskimi przedsiębiorstwami. Z inicjatywą wybudowania wspólnego parku przemysłowego w Chinach wystąpił w 2009 r. Państwowy Komitet ds. Nauki i Technologii Białorusi. Współpraca rozwija się w takich dziedzinach, jak: technologie laserowe, elektronika, agrotechnologia oraz biotechnologia. W planach jest również rozpoczęcie produkcji silników elektrycznych. W styczniu 2012 r. Witebsk i Harbin podpisały umowę o współpracy, przewidującą wymianę informacji, organizację wspólnych spotkań biznesowych itd. Strona chińska zaproponowała wybudowanie w Witebsku – Parku Technologii Informacyjnych i Innowacyjnych. Po dłuższych negocjacjach Białoruś i Chiny podpisały we wrześniu 2011 r. porozumienie dotyczące budowy wspólnego parku technologicznego w Smolewiczach pod Mińskiem, ratyfikowane następnie przez Zgromadzenie Narodowe Republiki Białorusi. Wspomniana umowa przewidywała przeznaczenie pod park przemysłowy obszaru o powierzchni 80,84 km². W czerwcu 2012 r. Alaksandr Łukaszenka podpisał rozporządzenie nr 253 „O chińsko-białoruskim parku przemysłowym”. Zgodnie z dokumentem w Smolewiczach powstanie specjalna strefa ekonomiczna o szczególnym statusie prawnym w okresie 50 lat. Na mocy rozporządzenia prezydenckiego powołano administrację chińsko-białoruskiego parku industrialnego, podporządkowaną Radzie Ministrów Republiki Białorusi i określono jej kompetencje (kapitał zakładowy 10 mln USD: 40% Białoruś – 10% holding Horizont i 30% Miński Obwodowy Komitet Wykonawczy; 60% Chiny – China CAMC Engineering Co., Ltd.). Przewidziano również utworzenie wspólnej spółki białorusko-chińskiej odpowiedzialnej za budowę i rozwój parku przemysłowe-

*тельство гостиничного комплекса „Пекин” в центре Минска, http://www.bel.by/ru/all_news/society/Zalozhen-pervyj-kamen-v-stroitelstvo-gostinichnogo-kompleksa-Pekin-v-tsentre-Minska_i_573102.html [dostęp: 20.05.2013]; *Pierwsze białorusko-chińskie samochody trafią do salonów już w lutym, <http://www.studium.uw.edu.pl/?post/15569> [dostęp: 20.05.2013].**

go. Spod budowy parku technologicznego wyłączono grunty towarzystw sadowniczych oraz tereny mieszkalne. W rozporządzeniu prezydenckim zapowiedziano przekazanie ziemi pod budowę inwestycji spółce administrującej parkiem przemysłowym na zasadzie 99-letniej dzierżawy, ewentualnie jej wykupu. Podmiotom inwestującym w park przemysłowy zagwarantowano wyłącznie prawo dzierżawy gruntów. W pierwszym etapie planowano zagospodarować obszar o powierzchni 400 ha. Za rozwój infrastruktury poza granicami parku przemysłowego będą odpowiadać lokalne organy administracji oraz zainteresowane projektem organizacje. Rozporządzenie prezydenckie wprowadzało ulgi podatkowe dla spółki zarządzającej kompleksem oraz przyszłych rezydentów (w pierwszych 10 latach zwolnienie z płacenia podatku dochodowego, gruntowego i majątkowego, zwolnienie z ceł itd.). W sierpniu 2012 r. Rada Ministrów Republiki Białorusi zaakceptowała statut Administracji Chińsko-Białoruskiego Parku Przemysłowego, powierzając mu zarządzaniem kompleksem. Rząd przyjął także w sierpniu 2012 r. rozporządzenie określające wysokość płac pracowników parku industrialnego. Wstępne wyceny projektu budowy parku technologicznego wyniosły 30 mld USD, a priorytetowe inwestycje miały dotyczyć m.in. elektroniki, biomedycyny, chemii, budowy maszyn itd. Rosja zaniepokojona planami ekspansji chińskiej próbowała tą inwestycję zdyskredytować, m.in. rozpowszechniając informacje o zatrudnieniu w parku technologicznym 600 tys. pracowników chińskich. Na początku 2013 r. Białoruś otrzymała kredyt chiński w wysokości 1,5 mln na sfinansowanie projektu. W 2014 r. przewidziano zakończenie pierwszego etapu inwestycji (koszt ok. 6–7 mld USD). Białoruś przygotowuje się również do wybudowania BełBioGradu (БелБиоград), narodowego parku naukowo-technologicznego, specjalizującego się w dziedzinach farmacji, nano- i biotechnologii. Część produkcyjna zostanie umieszczona na obszarze białorusko-chińskiego parku technologicznego w Smolewiczach, a budynki naukowe i administracyjne w Mińsku. Według wyliczeń Ministerstwa Gospodarki realizacja projektu spowoduje napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wysokości 8,5 mld USD oraz przyniesie 37 tys. nowych miejsc pracy. Szacunkowy koszt inwestycji w latach 2012–2012 wyceniono na 2 mld euro. Opłata rejestracyjna ma wynieść

dla rezydentów 100 tys. euro. Ministerstwo Gospodarki planuje pozyskać środki finansowe na budowę centrum głównie od inwestorów. Według informacji Ministerstwa Gospodarki wstępne zainteresowanie projektem wyraziły głównie firmy rosyjskie (Консорциум БИОМАК, Авангард, Ассоциация предприятий радиоэлектроники, Внешэкономбанк), chociaż trwają negocjacje z innymi firmami zagranicznymi. Plany związane z budową białorusko-chińskiego parku przemysłowego oraz BełBio-Grada wydają się po części nierealne, ponieważ zawierają spory element ryzyka. Przy obecnym zadłużeniu Białorusi sięgającym ponad 34 mld USD, niewielkie są szanse na sfinansowanie przez nią z własnych środków obydwóch inwestycji. Przyznany kredyt chiński w wysokości 1,5 mld USD wystarczy na rozpoczęcie budowy parku technologicznego pod Mińskiem. Ustawa budżetowa na 2013 r. ogranicza możliwość zaciągnięcia przez Białoruś kredytów zagranicznych do 16,3 mld USD. Na początku 2013 r. zadłużenie zagraniczne Białorusi przewyższyło 12 mld USD. W tej chwili Białoruś ma poważne problemy z bieżącą spłatą zadłużenia zagranicznego, co ogranicza jej możliwości inwestycyjne. W ostatnich miesiącach wielu zagranicznych inwestorów wycofało się z prowadzenia działalności gospodarczej w wolnych strefach ekonomicznych na Białorusi. Wydaje się, że plany białoruskie nie uwzględniają obecnej sytuacji gospodarki światowej. Potencjalnych inwestorów mogą zachęcić ulgi podatkowe oraz dostęp do rynków Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej i Unii Europejskiej, ale pogarszający się klimat inwestycyjny na Białorusi raczej nie zachęca do podejmowania ryzyka. Tego typu przedsięwzięcia, jak park technologiczny oraz BełBioGrad, mają stanowić sprężynę rozwojową gospodarki białoruskiej. Chiny nie zadeklarowały zwiększenia w następnych latach finansowania budowy parku przemysłowego. Trudno ocenić, jaka liczba firm chińskich zdecyduje się zainwestować w Smolewiczach. Przy wspólnych przedsięwzięciach chińsko-białoruskich oprawa propagandowa niekiedy jest o wiele większa niż realny wymiar współpracy. Być może skala inwestycji w Smolewiczach będzie o wiele mniejsza, niż wynika to z początkowych deklaracji władz Białorusi. W połowie 2012 r. Białoruś przedstawiła Chinom propozycje sfinansowania kolejnych projektów: fabryki wytwarzającej ekrany ciekłokrystaliczne (3,2 mld USD),

zakładu produkującego nawozy azotowe (1,1 mld USD), budowy centrum transportowo-logistycznego w Homlu (314 mln USD) i szybkiej linii tramwajowej Mińsk–Łohojsk (190 mln USD) oraz budowy wielofunkcyjnego centrum rozrywkowego w rejonie łohojskim (740 mln USD). Na obecnym etapie trudno ocenić, czy Chiny wykazały większe zainteresowanie realizacją wspomnianych inwestycji¹⁰.

Od wielu lat pogłębia się również współpraca finansowa oraz bankowa Białorusi i Chin. W ChRL swoją filię ma m.in. Biełarusbank. W 2007 r. chiński juan stał się jedną z walut stanowiących rezerwy walutowe Białorusi oraz wprowadzono rozliczenia międzybankowe w walutach narodowych. Podpisanie porozumienia w sprawie przeprowadzenia transakcji handlowych w juanach i rublach białoruskich, pozwoliło Białorusi wzmocnić rezerwy walutowe państwa oraz zwiększyć wymianę handlową z azjatyckim partnerem. Białoruś zaproponowała również Chinom sprzedaż jednego ze swoich banków oraz powierzyła kampanii CBT Development (Logistics) Limited zadanie przyciągnięcia inwestycji zagranicznych.

¹⁰ Указ Президента Республики Беларусь от 5 июня 2012 г. № 253, О Китайско-Белорусском индустриальном парке, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2012&p1=67> [dostęp: 21.05.2013]; Закон Республики Беларусь от 7 января 2012 г. № 348-З, О ратификации Соглашения между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о Китайско-Белорусском индустриальном парке, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2012&p1=12> [dostęp: 21.05.2013]; Соглашение Правительства Республики Беларусь от 18 сентября 2011 г. Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о Китайско-Белорусском индустриальном парке, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=I01100029> [dostęp: 21.05.2013]; Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 16 августа 2012 г. № 756, О некоторых вопросах Китайско-Белорусского индустриального парка, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=10541&p0=2012&p1=2108> [dostęp: 21.05.2013]; Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 16 августа 2012 г. № 755, Об оплате труда работников государственного учреждения „Администрация Китайско-Белорусского индустриального парка”, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=10541&p0=2012&p1=2108> [dostęp: 14.05.2013]; На БелБиоград понадобится более 2 млрд евро, <http://news.tut.by/economics/242907.html> [dostęp: 21.05.2013]; Chiny strategiczny partner Białorusi, <http://www.novabelarus.com/articles/pl/chiny-strategiczny-partner-bialorusi.id8.html> [dostęp: 21.05.2013]; Białoruś buduje BelBioGrad, <http://www.studium.uw.edu.pl/?post/16268> [dostęp: 21.05.2013].

W ostatnich latach zacieśnia się współpraca białorusko-chińska w transporcie i infrastrukturze drogowej. W 2009 r. Białoruś i Chiny podpisały memorandum dotyczące współpracy w sferze transportu kołowego i wodnego oraz budowy odpowiedniej dla tego celu infrastruktury. Białoruś stanowi dla Chin wygodny kanał tranzytowy do Europy Zachodniej. Produkty chińskie przez Białoruś przewożone są do Niemiec pociągiem kontenerowym „Mongolski Wektor”. Wielokrotnie Chiny wyrażały zainteresowanie zwiększeniem liczby szlaków tranzytowych przez Białoruś. W 2009 r. Białoruś, Chiny oraz Litwa podpisały deklaracje o rozwoju korytarza transportowego Wschód–Zachód. W 2010 r. Kazachstan prowadził rozmowy z Białorusią o wsparciu inicjatywy budowy drogi kołowej (korytarz transportowy „Zachodnia Europa–Zachodnie Chiny”). W 2008 r. białoruskie koleje podpisały porozumienie o współpracy z China National Electric Import & Export Corporation. Z kredytów chińskich sfinansowano elektryfikację kolei białoruskiej. Z 5537 km wszystkich linii kolejowych tylko 879 km jest zelektryfikowanych (niecałe 16%). Pod koniec 2010 r. Chiny pożyczyły Białorusi 70 mln USD na elektryfikację odcinka Homel–Żłobin–Osipowicze (w pierwszej kolejności finansowanie odcinka Żłobin–Osipowicze). Prace modernizacyjne planowano zakończyć pod koniec 2012 r. Dodatkowo Chiny wydzieliły Białorusi kredyt w wysokości 89 mln USD na zakup 12 chińskich elektrycznych lokomotyw towarowych. W połowie 2012 r. pierwsze tego typu pociągi trafiły na Białoruś. Lokomotywy towarowe typu BCG-1 są w stanie przewieźć towar o masie do 9 tys. ton. Ich zakup wzmocnił potencjał tranzytowy Białorusi. Władze Białorusi próbowały również zainteresować Chiny modernizacją linii kolejowej Brześć–Baranowicze (droga tranzytowa Warszawa–Moskwa), ale nie osiągnięto porozumienia. Z kredytów chińskich (102 mln USD) rozpoczęto pracę nad stworzeniem inteligentnego systemu transportowego miasta Mińska z włączeniem dróg M-2 (Mińsk – Narodowy Port Lotniczy Mińsk) oraz M-9 (obwodnica wokół miasta Mińska). W 2010 r. podpisano również porozumienie w sprawie sfinansowania przez Chiny modernizacji drogi kołowej M-5/E271 Mińsk–Homel na odcinku Żłobin–Homel (340 mln USD). Po dłuższych negocjacjach Chiny zaakceptowały zmniejszenie do 30% materiałów swojej produkcji wykorzystywanych do remon-

tu drogi. Jej wykonawcą została firma China Road and Bridge Corporation. W 2012 r. Chiny przyznały Białorusi kredyt w wysokości 322 mln USD na modernizację drogi Bobrujsk–Żłobin¹¹.

W 2005 r. w Chinach funkcjonowało 12 przedsiębiorstw z kapitałem białoruskim, a na Białorusi – pięć firm z kapitałem chińskim. W następnych latach nie zwiększyła się znacząco liczba przedsiębiorstw białoruskich zarejestrowanych w Chinach, jak również liczba firm chińskich działających na rynku białoruskim. Nadrzędnym celem firm białoruskich w Chinach jest poszerzenie rynków zbytu swoich towarów oraz zmniejszenie niekorzystnego bilansu handlowego Białorusi z azjatyckim partnerem. Często formą współpracy jest powoływanie białorusko-chińskich spółek typu *joint venture*. Wśród największych przedsiębiorstw białoruskich zarejestrowanych w Chinach możemy wymienić m.in. zakład komponentów elektronicznych Integrał (НПО „Интеграл”), przedsiębiorstwo produkujące maszyny rolnicze Gomselmash (Гомсельмаш), Mińską Fabrykę Traktorów (ПО „Минский тракторный завод”), Białoruską Fabrykę Samochodów (БелАЗ), Mińską Fabrykę Samochodów (ОАО

¹¹ *Постановление Совета Министров от 09.11.2011 № 1503, О некоторых вопросах реализации Кредитного соглашения с Экспортно-импортным банком Китая*, <http://www.government.by/ru/solutions/1726> [dostęp: 22.05.2013]; *Китай заинтересован в увеличении доли железнодорожных грузоперевозок в страны Европы через Беларусь*, <http://news.21.by/economics/2008/02/18/531692.html> [dostęp: 22.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 17 декабря 2012 г. № 11616, О проведении переговоров по проектам кредитных соглашений между Правительством Республики Беларусь и Экспортно-импортным банком Китая и их подписании*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=8111&p0=20.12.2012&p1=20.12.2012> [dostęp: 22.05.2013]; *Меморандум между Министерством транспорта и коммуникаций Республики Беларусь и Министерством транспорта Китайской Народной Республики о взаимопонимании по вопросам сотрудничества в области автомобильного, внутреннего водного транспорта и строительства соответствующей инфраструктуры*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2009&p1=148> [dostęp: 22.05.2013]; *Литва, Беларусь и Китай будут совместно развивать транспортный коридор Восток – Запад*, <http://news.21.by/economics/2009/10/19/386056.html> [dostęp: 22.05.2013]; *Koleje Białoruskie elektryfikują się*, <http://www.kurier.kolejowy.eu/aktualnosc/9616/Koleje-Bialoruskie-elektryfikuja-sie.html> [dostęp: 22.05.2013]; *Chińskie lokomotywy BCG dotarły na Białoruś*, <http://www.kurierkolejowy.eu/aktualnosc/8051/Chinskie-lokomotywy-BCG-dotarly-na-Bialorus.html> [dostęp: 22.05.2013].

„Минский автомобильный завод”, МАЗ), przedsiębiorstwo produkujące nawozy potasowe Białoruskalisj (ОАО „Беларуськалий”), Bielnieftiechim („Белнефтехим”), Bielmet (ООО „Белмет”) oraz Białoruską Izbę Przemysłowo-Handlową (Белорусская Торгово-Промышленная Палата). Z firm chińskich funkcjonujących na Białorusi można wymienić m.in. kampanię Great Wall Motors Ltd. Wiosną 2006 r. firma chińska rozpoczęła na rynku białoruskim sprzedaż swoich trzech modeli samochodów (Great Wall Deer G3, Great Wall Safe, Great Wall Hover). W 2011 r. otworzyła na Białorusi swoje przedstawicielstwo China Road and Bridge Corporation wchodząca w skład korporacji China Communications Construction Company Co., Ltd. (projekty infrastrukturalne). Strona białoruska rozpoczęła rozmowy z chińską firmą w sprawie powołania wspólnej kampanii budowlanej, realizującej projekty na obszarze WNP i UE. W 2009 r. utworzono białorusko-chińską spółkę MasterKep (МастерКеп) produkującą zakrętki plastikowe¹².

Współpraca wojskowa

Od 1995 r. białorusko-chińska współpraca wojskowa charakteryzuje się sporą dynamiką. Od wielu lat Białoruś i Chiny ściśle współpracują w dzie-

¹² *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 13 ноября 2009 г. № 1475, О внесении денежного вклада в уставный капитал создаваемого на территории Китайской Народной Республики общества с ограниченной ответственностью по сборке кормоуборочной техники*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2009&p1=276> [dostęp: 22.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 27 августа 2010 г. № 1249, О внесении денежного вклада в уставный капитал создаваемого на территории Китайской Народной Республики общества с ограниченной ответственностью по сборке тракторной техники*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2010&p1=211> [dostęp: 22.05.2013]; „Гомсельмаш” создал совместное предприятие в Китае, <http://news.tut.by/economics/156113.html> [dostęp: 22.05.2013]; *Часть „Интеграла” продадут России?*, <http://5min.by/news/chast-integrala-prodadut-rossii.html> [dostęp: 22.05.2013]; *Совместное предприятие „АВИК-БелАЗ Карьерные машины”*, <http://globalmark-trading.com/avic-belaz-russian.html> [dostęp: 22.05.2013]; *Новая марка Great Wall, новый автосалон China Motors*, <http://news.tut.by/auto/67205.html> [dostęp: 23.05.2013]; *Беларусь и Китай хотят создать совместную строительную компанию*, <http://news.tut.by/economics/257645.html> [dostęp: 23.05.2013].

dzinie wojskowości, chociaż nie są znane jej szczegóły. Można określić jedynie pewne sfery zainteresowań obydwóch stron (systemy łączności, technologie rakietowe, szkolenie kadr, medycyna wojskowa itd.). Same relacje charakteryzują się sporą intensywnością i przebiegają na wysokim szczeblu. Poszerzenie NATO na wschód oraz plany USA rozmieszczenia elementów tarczy antyrakietowej w Europie Środkowo-Wschodniej pogłębiły obawy Łukaszenki o bezpieczeństwo państwa. Chociaż od wielu lat rozwija się stale współpraca wojskowa Białorusi i Rosji, stanowiąca przeciwwagę dla wpływów NATO na Wschodzie, Białoruś poszukuje dodatkowych sojuszników w celu wzmocnienia swego bezpieczeństwa. Idealnym partnerem dla Białorusi są Chiny, nie tylko ze względu na ich potencjał militarny, ale również brak wzajemnych obciążeń, jak choćby w przypadku Rosji. W swojej polityce Chiny nie dążą do ograniczenia suwerenności Białorusi, jak choćby Rosja. Władze Chin nie wykorzystują również w takim stopniu jak Rosja nacisków politycznych i gospodarczych wobec Białorusi. W sferze wojskowej Chiny nie zastąpią nigdy Rosji, natomiast rozwijanie relacji z azjatyckim sojusznikiem wzmacnia pozycję międzynarodową Białorusi. Tego typu kontaktom nie sprzeciwia się otwarcie Rosja, ponieważ tak samo jak Białoruś dąży do neutralizacji wpływów NATO i poszukuje strategicznych sojuszników. Rolę taką dla obydwóch państw pełnią Chiny. We wcześniejszych latach Białoruś ściśle koordynowała z Rosją swoje działania wobec Chin, obecnie wydaje się, że Łukaszenka pragnie zachować większą swobodę w relacjach z azjatyckim partnerem. Łukaszenka nie traktuje współpracy wojskowej z Chinami jako przeciwwagi dla wpływów rosyjskich, ale raczej jako rozszerzenie wielobiegowości swojej polityki zagranicznej. Z tego powodu nie można wykluczyć napięć na linii Moskwa–Mińsk, ale nie będą się one charakteryzowały ostrym przebiegiem, ponieważ obydwóm państwom zależy na poprawnych relacjach z Chinami. Od wielu lat również Rosja współpracuje z Chinami w sferze wojskowej. Pewne komplikacje dla Białorusi może stwarzać współpraca wojskowa z Chinami oraz członkostwo w Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Po 2005 r. Białoruś podejmowała działania dyplomatyczne, głównie za pośrednictwem Chin, aby wstąpić do Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Mimo wielopłaszczyznowych kontaktów z Rosją

i Chinami dopiero w kwietniu 2010 r. Białoruś uzyskała status partnera w dialogu Szanghajskiej Organizacji Współpracy, otwierający przed Białorusią możliwości współpracy z nią w niektórych strefach. Już w 2006 r. Łukaszenka opowiadał się za ścisłą współpracą Szanghajskiej Organizacji Współpracy i Organizacją Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, co pozwoliłoby pogodzić Białorusi jej współpracę wojskową z Chinami i krajami WNP. Częściowo koncepcja ta jest już realizowana, o czym świadczy chociażby podpisanie w 2011 r. porozumienia o współpracy pomiędzy Sekretariatem Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym a Regionalną Strukturą Antyterrorystyczną Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Poszerzająca się współpraca wojskowa białorusko-chińska spotyka się z zaniepokojeniem Rosji, chociaż oficjalnie władze rosyjskie wystrzegają się ostrzejszej krytyki. W celu uspokojenia strony rosyjskiej Łukaszenka wielokrotnie podkreślał, że tego typu współpraca nie stoi w sprzeczności z uczestnictwem Białorusi w procesach integracyjnych na obszarze poradzieckim, w tym także z udziałem jego państwa w Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. W koncepcji bezpieczeństwa narodowego Republiki Białorusi z 2010 r. Chiny są wymienione jako sojusznik strategiczny¹³.

W drugiej połowie lat 90. XX w. Białoruś sprzedawała głównie Chinom sprzęt wojskowy z wyposażenia armii radzieckiej za pośrednictwem Bel-

¹³ R. Czahor, op.cit, s. 199; T. Dmochowski, *Rosyjsko-chińskie strategiczne partnerstwo skierowane na XXI wiek i pierwsze w Azji porozumienie o umacnianiu zaufania w sferze wojskowej (1996 rok)*, [w:] *Ewolucja azjatyckiej polityki bezpieczeństwa*, red. J. Marszałek-Kawa, R. Gawłowski, Toruń 2012, s. 79–105; M. Lubina, *ChRL w polityce rosyjskiej. Między Realpolitik a myśleniem życzeniowym*, [w:] *W kierunku azjatyckiego przywództwa*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2012, s. 327–330; *Концепция национальной безопасности Республики Беларусь*, <http://www.mod.mil.by/koncept.html> [dostęp: 24.05.2013]; *О встрече Главы государства с Министром обороны Китая*, <http://www.belaruschina.by/ru/news/2006/sep/13sep.html> [dostęp: 24.05.2013]; *Перспективы развития ШОС обсудил посол Беларуси с генсеком организации*, <http://www.reidosystem.com/v-mire/53396-perspektivy-razvitiya-shos-obsudil-posol-belarusi-s-gensekom-organizacii.html> [dostęp: 23.05.2013]; *Сотрудничество Беларуси и Китая имеет большие перспективы – А. Лукашенко*, <http://www.belaruschina.by/ru/news/2008/sep/11sep2.html> [dostęp: 23.05.2013]; *Протокол о взаимопонимании между ПАТС ШОС и ОДКБ подписан в Астане*, <http://news.tut.by/politics/230780.html> [dostęp: 23.05.2013].

techexportu, gwarantując również jego bezpłatny remont. W 2003 r. Alaksandr Łukaszenka powołał Państwowy Komitet Wojskowo-Przemysłowy (Государственный военно-промышленный комитет Республики Беларусь), powierzając mu kontrolę nad całym kompleksem wojskowym. Nowa struktura wojskowa próbowała przyciągnąć inwestycje chińskie, aby wykorzystać je przy modernizacji własnych sił zbrojnych. Wyraźny przełom w relacjach białorusko-chińskich nastąpił po wizytach Łukaszenki w Pekinie w 2005 r. i 2010 r., co skutkowało również intensyfikacją współpracy wojskowej. W 2005 r. zrealizowano przynajmniej kilka wspólnych przedsięwzięć, m.in. wizytę w Chinach złożyli Minister Obrony Białorusi gen. Leonid Malcew oraz dowódca Sił Powietrznych i Wojsk Obrony Przeciwlotniczej gen. Oleg Pafierow. W kwietniu 2006 r. przebywał w Pekinie Naczelnik Sztabu Generalnego gen. Siergiej Gurulew. Oficjalnie podczas wizyty dyskutowano o perspektywach dalszego rozwoju współpracy wojskowej Białorusi i Chin. Na początku września 2006 r. przyleciała do Mińska delegacja Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej. Jej przedstawiciele zapoznali się z systemem przygotowania specjalistów łączności, odwiedzając m.in. Akademię Wojenną Republiki Białorusi, fakultet wojskowy Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego, 62. centralny węzeł łączności, 82. brygadę łączności oraz Wyższe Państwowe Kolegium Łączności. W następnych latach nadal odbywały się spotkania na wysokim szczeblu. We wrześniu 2006 r. złożył wizytę w Mińsku minister obrony ChRL Cao Gangchuan, który spotkał się z prezydentem oraz swoim białoruskim odpowiednikiem. Problematyka rozmów dotyczyła pogłębienia współpracy wojskowej, m.in. w sferze technologii wojskowych i szkolenia specjalistycznego. We wrześniu 2007 r. delegacja Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej odwiedziła Akademię Wojenną Republiki Białorusi oraz 120. gwardyjską brygadę zmechanizowaną. Podczas oficjalnych rozmów chińsko-białoruskich omówiono perspektywy dalszej współpracy wojskowej. W marcu 2008 r. przybywał w Chinach minister obrony gen. Leonid Malcew, a w sierpniu 2008 r. Alaksandr Łukaszenka. Problematyka rozmów z Chinami dotyczyła głównie wymiany technologii, trybu szkolenia kadr wojskowych oraz pogłębienia współpracy w sferze medycyny wojennej. Już od dłuższego czasu chińskich kursantów szkolono na

uczelniach wojskowych na Białorusi. We wrześniu 2008 r. rewizytę złożył w Mińsku minister obrony ChRL Liang Guanglie. W kwietniu 2009 r. minister obrony Białorusi kontynuował rozmowy ze stroną chińską w Pekinie. W tym samym miesiącu Białoruś odwiedziła delegacja armii chińskiej, która zapoznała się z procesem szkolenia kadr wojskowych. W lipcu 2009 r. przedstawiciele chińskiej Centralnej Komisji Wojskowej i dowództwa Strategicznych Wojsk Rakietowych zapoznali się z funkcjonowaniem 336. brygady artylerii rakietowej. Podczas spotkania w maju 2009 r. w Mińsku z Chang Wanquanem, Łukaszenka podkreślił, że Białoruś jest gotowa pogłębić współpracę z Chinami w sferze wojskowo-technicznej. W kwietniu 2010 r. Chiny i Białoruś prowadziły rozmowy w sprawie przyjęcia uzupełniającego protokołu do porozumienia z 1995 r. o współpracy w sferze wojskowo-technicznej. Ich szczegółów nie ujawniono opinii publicznej. W maju 2010 r. minister obrony Białorusi Jurij Żadobin oraz minister obrony ChRL Liang Guanglie podpisali 5-letnie porozumienie o współpracy w dziedzinie wojskowej, przewidujące współpracę m.in. w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego i polityki obronnej, kształcenia kadr wojskowych i przygotowania wojsk, wspólnych operacji wojskowych w ramach misji pokojowych ONZ oraz medycyny wojskowej i pomocy humanitarnej. W maju 2011 r. chińska delegacja wojskowa zwizytowała na Białorusi 2. brygadę inżynieryjną. W następnych latach dość regularnie odbywały się białorusko-chińskie spotkania wojskowe na najwyższym stopniu, ale ich szczegółowa problematyka pozostaje nieznana. W grudniu 2012 r. Alaksandr Łukaszenka podpisał dekret nr 547, który zatwierdzał porozumienie pomiędzy Białorusią i Chińską Republiką Ludową w sprawie wspólnych ćwiczeń wojskowych. W dokumencie określono status chińskich oddziałów tymczasowo przybywających na obszarze Białorusi i białoruskich wojsk na terytorium Chin¹⁴.

¹⁴ *Соглашение между Министерством обороны Республики Беларусь и Министерством обороны Китайской Народной Республики о военном сотрудничестве*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2011&p1=141> [dostęp: 24.05. 2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 23 февраля 2011 г. № 230, Об утверждении Соглашения между Министерством обороны Республики Беларусь и Министерством обороны Китайской Народной Республики о военном сотрудничестве*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3>

Do 2006 r. Białoruś podpisała z Chinami ponad 220 porozumień i kontraktów w sferze wojskowo-technicznej, z tego 190 zrealizowano. Białoruś przekazała Chinom technologię ciężkich podwozi (m.in. MA3-547B, M3KT-79221) do transportu rakiet balistycznych. Przy pomocy Białorusi utworzono w 1998 r. firmę chińską Sanjiang-Volat Special Vehicle Co., Ltd., produkującą rocznie ok. 300 tego typu urządzeń. Kontrakt przewidywał dostarczanie przez stronę białoruską początkowo 70% komponentów, a w późniejszych latach 30%. Po opanowaniu technologii budowy podwozi raketowych Chińczycy prawdopodobnie wycofali się z zakupu części białoruskich. W chińskich mobilnych kompleksach raketowych występuje sporo rosyjskich rozwiązań technologicznych, które Białoruś mogła przekazać Chinom. W początkowym okresie współpracy Białoruś dostarczyła Chinom systemy łączności i zwiadu elektronicznego. M.in. w 2001 r. firma AGAT-Systemy Kierowania sprzedała Chinom zautomatyzowane systemy kierowania wojskami (ACY). Prawdopodobnie Białoruś wyremontowała będące na wyposażeniu armii chińskiej samoloty SU-27 oraz sprzedała Chinom używane rosyjskie samoloty transportowe Il-76. Od wielu lat na Białorusi są prowadzone szkolenia żołnierzy chińskich. We wrześniu 2009 r. Białoruś i Chiny podpisały porozumienie o powołaniu przedsiębiorstwa produkującego przekładnie hydromechaniczne (Miński Zakład Ciągników Kołowych i Sanjiang-Volat Special Vehicle Co., Ltd.). Zgodnie z umową

871&p0=C21100230&p2={NRPA [dostęp: 24.05.2013]; *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 19 апреля 2012 г. № 369, О проведении переговоров по проекту Дополнительного протокола к Соглашению между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о сотрудничестве в военно-технической области от 22 июня 1995 года и подписании данного Дополнительного протокола*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2012&p1=48> [dostęp: 25.05.2013]; *Указ Президента Республики Беларусь 6 декабря 2012 г., О проведении переговоров по проекту международного договора, его подписании и временном применении*, www.pravo.by/main.aspx?guid...p0=P31200547 [dostęp: 25.05.2013]; *Беларусь посетит делегация армии Китая*, http://naviny.by/rubrics/society/2006/09/02/ic_news_116_258235 [dostęp: 25.05.2013]; *О встрече Л.Мальцева с главой военного ведомства Китая*, <http://www.belaruschina.by/ru/news/2006/sep/131sep.html> [dostęp: 25.05.2013]; *О встрече А.Тозика с Генеральным секретарем ШОС*, <http://www.belaruschina.by/ru/news/2007/feb/1feb.html> [dostęp: 25.05.2013]; *Военное сотрудничество с Китаем: вырастить конкурента*, <http://bdg.by/analytics/579.html> [dostęp: 25.05.2013]; *Стратегическое партнерство, „Армия” 2006, nr 5, s. 2.*

każda ze stron zobowiązała się wnieść kapitał w wysokości 22,2 mln USD. Początkowo projekt planowano realizować na obszarze Białorusi, a następnie przenieść go do Chin. W marcu 2010 r. Białoruś przekazała Chinom technologię transmisji automatycznej, jaką można wykorzystać przy modernizacji ciężkich podwozi raketowych produkowanych przez Sanijan Group, przeznaczonych do transportu pocisków raketowych (DF-31A, DF-21C, CJ-10, DF-11). W odpowiedzi Rosja zapowiedziała wycofanie się w 2014 r. z zamawiania białoruskich podzespołów do mobilnych kompleksów raketowych. W maju 2011 r. Chiny wyraziły zainteresowanie współpracą z Białorusią w dziedzinie zautomatyzowanych systemów kierowania wojskami, środków rozpoznania radiolokacyjnego, transportu oraz przemysłu aerokosmicznego. Ich propozycje spotkały się z pozytywną reakcją strony białoruskiej. W rozmowach z Chińczykami uczestniczyły firmy białoruskie, m.in. AGAT-Systemy Kierowania, KB Radar (КБ Радар) oraz Peleng (Пеленг). Rosja skrytykowała negocjacje dotyczące skredytowania przez Chiny sieci globalnej transmisji satelitarnej na Białorusi (telefonii satelitarnej, Internetu satelitarny, transmisji telewizji białoruskiej). Z jej strony pojawiły się sugestie dotyczące jej wykorzystania także do celów wojskowych. Kredyt chiński na ten cel przyznano Państwowemu Komitetowi Wojskowo-Przemysłowemu, co może potwierdzać częściowo tę tezę. W 2011 r. odbyły się białorusko-chińskie ćwiczenia antyterrorystyczne na obszarze Białorusi, a w 2012 r. w Chinach. W połowie 2012 r. Chiny przekazały bezpłatnie Białorusi 22 lekko opancerzone pojazdy Dongfeng Mengshi EQ2058. Najmniej jasna pozostaje kwestia handlu bronią Białorusi z Chinami. Swoje interesy w Chinach prowadzi Władimir Pieftiew, jeden z najbliższych współpracowników Łukaszenki, który wzbogacił się głównie na międzynarodowym handlu bronią i ciężkim sprzętem. Władimir Pieftiew był założycielem powstałej w 1993 r. kampanii Bieltechexport, zajmującej się międzynarodowym handlem bronią i sprzętem wojskowym. Od wielu lat Bieltechexport jest podejrzewany o sprzedaż rosyjskiej broni, głównie do Iranu, Jordanii i Syrii. W 2010 r. Władimir Pieftiew nawiązał kontakty z firmą China National Precision Machinery Import-Export Corporation (CNPMIEC), prowadzącą podobny profil działalności, jak Bieltechexport. Oficjalnie firma CNPMIEC współpracowała ze stroną

białoruską m.in. przy modernizacji Portu Lotniczego Mińsk. Kampania CNPMIEC zalicza się do grona największych eksporterów broni w Chinach, m.in. sprzedawała broń do Iranu i Pakistanu. CNPMIEC jest częścią China Aerospace Science and Technology Corporation (CASC), zajmującej się rozwojem chińskiego programu kosmicznego¹⁵.

Współpraca kulturalna i naukowa

W ostatnich latach Chiny i Białoruś przygotowały wiele wspólnych przedsięwzięć kulturalnych. Chiny wspomagają również finansowo rozwój kultury białoruskiej. M.in. w 2005 r. przeznaczyły ponad 1 mln USD na budowę gmachu Biblioteki Narodowej w Mińsku. W Chinach są organizowane cyklicznie Dni Kultury Białoruskiej, a na Białorusi – Dni Kultury Chińskiej. Pod koniec grudnia 2005 r. zawarto umowę w sprawie utworzenia przy Białoruskim Uniwersytecie Państwowym w Mińsku Instytutu Konfucjusza. Na Białorusi odbywają się projekcje filmów chińskich (Dni Kina Chińskiego). Ministerstwa kultury Białorusi i Chin podpisały porozumie-

¹⁵ *Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 9 июля 2009 г. № 907, О внесении денежного вклада в уставный капитал создаваемого на территории Китайской Народной Республики общества с ограниченной ответственностью по производству карьерных самосвалов*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=4061&p0=2009&p1=171> [dostęp: 26.05.2013]; *В Беларусь придут деньги китайских торговцев оружием*, <http://news.tut.by/economics/167647.html> [dostęp: 26.05.2013]; *Сообщается о смене владельца контрольного пакета акций группы компаний ЗАО «Управляющая компания „Белтех Холдинг”*, http://naviny.by/rubrics/economic/2012/06/17/ic_news_113_395373/ [dostęp: 26.05.2013]; *„Белтехэкспорт” поможет разгрузить склады*, <http://www.belmarket.by/ru /37/15 /2729 /Белтехэкспорт-поможет-разгрузить-склады.htm> [dostęp: 26.05.2013]; *Минский завод колесных тягачей*, <http://русская-сила.рф/guide/army/tr/mzkt.shtml> [dostęp: 26.05.2013]; *Белорусская площадка готова для китайской экспансии*, http://nvo.ng.ru/concepts/2011-09-30/1_belorussia.html [dostęp: 26.05.2013]; *Белорусская армия получила китайские вездеходы*, <http://news.tut.by/society/295366.html> [dostęp: 26.05.2013]; *США угрожает „Ветер с Востока” на белорусских колесах*, http://naviny.by/rubrics/politic/2012/09/13/ic_articles_112_179186/ [dostęp: 26.05.2013]; *Беларусь и КНР обсудили военно-техническое сотрудничество*, http://naviny.by/rubrics/society/2011/05/24/ic_news_116_368539/ [dostęp: 26.05.2013]; *Stockholm International Peace Research Institute*, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php [dostęp: 26.05.2013].

nie o współpracy w latach 2007–2011. Od wielu lat Chiny i Białoruś ściśle współpracują w takich sferach naukowych, jak: budowa maszyn, technologie laserowe, medycyna, elektronika, systemy łączności. Aktywizacja współpracy naukowej Białorusi i Chin nastąpiła po wizycie Łukaszenki w Pekinie w 2005 r. Podczas pobytu białoruskiego prezydenta w Chinach podpisano m.in. porozumienie o współpracy Narodowej Akademii Nauk Białorusi z Chińską Akademią Nauk. W 2006 r. Chiny i Białoruś zawarły umowę o upowszechnianiu języka chińskiego poza granicami państwa. Od wielu lat funkcjonuje wymiana międzynarodowa studentów i naukowców pomiędzy Chinami a Białorusią. Białoruś podpisała z niektórymi prowincjami chińskimi umowy o współpracy naukowej. W 2007 r. Białoruś i Chiny parafowały porozumienie dotyczące wymiany informacji naukowej. Przynajmniej od 2007 r. Biblioteka Narodowa ChRL przekazuje Bibliotece Narodowej Białorusi wydania własnych książek. W 2008 r. w Mińsku odbyły się Dni Nauki i Technologii Chin. Podczas Międzynarodowych Targów Przemysłu (CIIF) białoruskie instytuty naukowe podpisały kontrakty z ich odpowiednikami chińskimi na sumę 1,7 mln USD – m.in. Technopark „Metolit” zawarł umowę o współpracy z Instytutem Optyki, Ścisłej Mechaniki i Fizyki (Czangung), a Białoruski Państwowy Uniwersytet Informatyki i Radiotechniki z firmą chińską HK Company Limited. Podobne porozumienia handlowe podpisał również Instytut Technologii Metali Narodowej Akademii Nauk Białorusi z kampanią Zhenjiang Hongbaoli etc. W 2010 r. otwarto białorusko-chińskie Centrum Innowacyjne przy Białoruskim Państwowym Uniwersytecie w Mińsku. W 2011 r. Ministerstwo Przemysłu Republiki Białorusi podpisało porozumienie o współpracy naukowo-technicznej z Huawei Technologies Co., Ltd. Podczas wizyty rektorów wyższych uczelni chińskich w maju 2011 r. podpisano ok. 70 porozumień o współpracy (w 2010 r. ok. 40) z uniwersytetami białoruskimi. W maju 2012 r. powołano białorusko-chińską komisję międzyrządową ds. współpracy w sferze wysokich technologii¹⁶.

¹⁶ *Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Китайской Народной Республики о создании Межправительственной Белорусско-Китайской комиссии по сотрудничеству в области высоких технологий*, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=I01200014> [dostęp: 27.05.2013]; *Меморандум между Министерством иностранных дел Республики*

Perspektywy

W najbliższych latach nie należy raczej oczekiwać pogorszenia się relacji białorusko-chińskich. Chociaż Białoruś postrzega Chiny jako sojusznika strategicznego, inaczej na tą sprawę zapatrują się Chiny. Pekin jest zainteresowany głównie poszerzeniem rynków sprzedaży swoich towarów na rynkach UE i Unii Celnej. Położenie geopolityczne Białorusi ułatwia Chinom ekspansję gospodarczą w obydwóch kierunkach. Dalsza współpraca polityczna Chin z Białorusią jest uwarunkowana postępami współpracy gospodarczej. W polityce zagranicznej Chin Białoruś nie odgrywa poważniejszej roli, chociaż Łukaszenko zależy na podniesieniu rangi obustronnych relacji. Od wielu lat Chiny blokują przystąpienie Białorusi do Szanghajskiej Organizacji Współpracy, chociaż pogłębia się współpraca obydwóch państw na innych płaszczyznach. Chiny stanowią dla Białorusi głównie źródło tanich kredytów, które pozwalają jej stabilizować sytuację makroekonomiczną państwa. Z kolei współpraca z Białorusią pozwala Chinom zwiększyć swój eksport. Chiny do podjęcia współpracy z Białorusią zachęciły przyjazny klimat polityczny, niskie koszty pracy oraz niewielka penetracja gospodarki przez państwa zachodnie. Pograżona w kryzysie gospodarczym Białoruś wykazuje dużo większą uступliwość wobec warunków chińskich niż państwa w lepszej sytuacji ekonomicznej. Model współpracy gospodarczej z Chi-

Беларусь и Министерством коммерции Китайской Народной Республики о развитии сотрудничества в области обмена информацией делового характера, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=100700093> [dostęp: 27.05.2013]; *Национальная библиотека страны приняла дар от дружественного Китая*, <http://news.tut.by/society/60408.html> [dostęp: 27.05.2013]; *Беларусь и Китай будут сотрудничать в области микроэлектроники*, <http://old.kv.by/index2008252103.htm> [dostęp: 27.05.2013]; *Белорусские ученые заключили контракты с китайцами на \$1,7 млн*, http://naviny.by/rubrics/economic/2010_07/20/ic_news_113_342593/ [dostęp: 27.05.2013]; *Белорусско-китайский инновационный центр открылся в Минске*, <http://news.21.by/2008/11/20/221647.html> [dostęp: 27.05.2013]; *Минпром Беларуси и Huawei подписали соглашение о научно-техническом сотрудничестве* (http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Minprom-Belarusi-i-kitajskaja-kompanija-Huawei-podpisali-soglashenie-o-nauchno-technicheskom-sotrudnichestve_i_581242.html) [dostęp: 27.05.2013].

nami zawiera poważne niebezpieczeństwa dla Białorusi. W latach 2005–2012 zwiększyło się poważnie zadłużenie Białorusi wobec Chin oraz pogorszyło się saldo obrotów handlowych z Chinami. Niekorzystny bilans handlu Białorusi z Chinami wpływa na pogorszenie jej sytuacji gospodarczej. Do 2012 r. Białoruś zabsorbowała kredyty chińskie na sumę ok. 5,5 mld USD. W 2013 r. Białoruś pożyczyła od Chin kolejne 1,5 mld USD na budowę parku technologicznego w Smolewiczach pod Mińskiem. Chociaż Chiny udzielają Białorusi kredytów z 5-letnim odroczeniem ich spłaty, w dalszej perspektywie rosnące koszty obsługi długu zagranicznego prawdopodobnie powiększą deficyt budżetowy państwa, ponieważ nie ma gwarancji, że zrealizowane na Białorusi projekty przyniosą w planowanym terminie wymierne korzyści finansowe, chyba że Białoruś zdecyduje się sprzedać z zyskiem część zmodernizowanych zakładów, jak to miało miejsce chociażby w przypadku sieci telefonii komórkowej BeST. Dodatkowo kredytów chińskich nie można przeznaczyć na spłatę zadłużenia zagranicznego. Z punktów widzenia interesów białoruskich najbardziej perspektywiczna wydaje się modernizacja białoruskich cementowni, a następnie budowa parku technologicznego. Osiągnięcie produkcji cementu w 2014 r. w wysokości 10 mln ton jest mało prawdopodobne, ale Białoruś może posiadać spore nadwyżki tego produktu, które przeznaczy na eksport głównie do państw sąsiednich. Polskę może czekać uruchomienie procedury ochrony rynku przed nadmiernym eksportem cementu białoruskiego. Zbyt wiele niewiadomych zawiera projekt budowy parku technologicznego, aby ocenić jego realność. W tej chwili nie są znane wszystkie źródła jego finansowania, rzeczywisty rozmiar inwestycji oraz zakres uczestnictwa chińskiego (wybudowanie parku inwestycyjnego czy trwała obecność inwestycyjna). Chiny nie zmieniły jednak swego modelu finansowania gospodarki białoruskiej. Przyznanie kredytu w wysokości 1,5 mld USD na budowę parku industrialnego świadczy o zamiarze Chin zminimalizowania ryzyka związanego z inwestycjami bezpośrednimi. Wbrew pozorom wybudowanie parku inwestycyjnego może pogłębić zależność Białorusi od Rosji, ponieważ to głównie przedsiębiorstwa rosyjskie deklarują zamiar umieszczenia tam swoich firm (*vide* BiełBioGrad). Stworzenie Wolnych Stref Ekonomicznych na Białorusi miało sprzyjać napływowi

inwestycji zagranicznych. W tej chwili przeważnie zarejestrowały swoją działalność w nich firmy białoruskie, ewentualnie rosyjskie. Podobnie sytuacja może wyglądać w przypadku parku technologicznego. Inne inwestycje, jak choćby budowa fabryki celulozy, zakładu produkującego sodę, czy modernizacja wytwórni papieru stwarza pewien potencjał eksportowy, natomiast część inwestycji skredytowanych przez Chiny nie ma charakteru prorozwojowego (budowa hotelu Pekin, osiedla mieszkaniowego Lebjażnoje itd.). Nie ma również gwarancji, że wykorzystywane przy modernizacji przedsiębiorstw białoruskich technologie chińskie pozwolą je w wystarczającym stopniu unowocześnić, aby sprostać wymaganiom rynkowym. Projekty finansowane przez Chiny są realizowane ze znacznym opóźnieniem przez firmy chińskie, które nie zawsze posiadają odpowiednie kompetencje. Chiny udzielają Białorusi głównie kredyty związane, wymagając zakupienia swoich technologii oraz zatrudnienia specjalistów chińskich. Ten typ współpracy powoduje coraz większe zastrzeżenia strony białoruskiej, co wpływa na zmniejszenie liczby wspólnie realizowanych projektów. Kredyty chińskie są przyznawane Białorusi pod konkretne projekty, a wykonujące je później firmy chińskie nie zgłaszają zastrzeżeń do opłacalności podjętych kontraktów (za wyjątkiem lotniska w Mińsku), co może świadczyć o ich zawyżaniu, aby zachęcić stronę chińską do ich realizacji. Chiny mogły zawrzeć również klauzulę dotyczącą sprzedaży jej części produkcji. Relatywnie niski poziom inwestycji chińskich na Białorusi potwierdza tezę o braku większego zainteresowania Chin w pogłębieniu swojej obecności gospodarczej w tym państwie. W przypadku pogarszającego się klimatu inwestycyjnego na Białorusi Chiny mogą się wycofać bez większych strat finansowych. Dodatkowo Chiny uzyskały relatywnie niskim kosztem dostęp do białoruskich technologii wykorzystywanych przy produkcji jej kluczowych produktów eksportowych (maszyny rolnicze, samochody ciężarowe itd.). Obecnie wiele podzespołów i części zamiennych do białoruskich maszyn rolniczych i wywrotek jest produkcyj chińskiej. W dalszej perspektywie spowoduje to osłabienie potencjału eksportowego Białorusi i pogłębi jej problemy gospodarcze. Już w tej chwili część towarów białoruskich jest produkowana pod marką chińską. W ten sposób Białoruś pozbyswa się swoich nielicznych aktywów eksportowych.

Inwestycje infrastrukturalne finansowane przez Chiny służą głównie zwiększeniu potencjału tranzytowego Białorusi, aby ułatwić firmom chińskim eksport swoich produktów do UE. Chociaż niekiedy krzyżują się na Białorusi sprzeczne interesy gospodarcze Rosji i Chin (przemysł naftowy, chemiczny, przemysł maszynowy), raczej nie należy oczekiwać pogorszenia relacji na linii Moskwa–Pekin, ponieważ Chiny traktują Białoruś jako rosyjską strefę wpływów i z jej powodów nie zdecydują się na pogorszenie relacji z Rosją. Chociaż Moskwa nie krytykuje otwarcie pogłębiającej się współpracy gospodarczej Białorusi i Chin, nieoficjalnie wyraźnie wskazuje granice swoich ustępstw na Białorusi. Wystarczy przeanalizować próby włączenia się Chin w proces prywatyzacji przedsiębiorstw białoruskich czy też budowy parku technologicznego. Być może dalsze naciski rosyjskie spowodują zmniejszenie zaangażowania finansowego Chin w budowę parku technologicznego. Rosja wyraża również zaniepokojenie planami ekspansji gospodarczej Chin z Białorusi na rynki Unii Celnej. Najwięcej zastrzeżeń strony rosyjskiej powoduje działalność takich firm z kapitałem chińskim, jak np. Midea-Horizont czy też BiełGee. Pogłębiające się relacje Mińska z Pekinem nie zagrażają pozycji Rosji na Białorusi, chociaż Łukaszenka nieznacznie poszerzył sobie pole manewru w polityce zagranicznej. Chiny wystrzegają się również wspierania Białorusi w ich konflikcie z Rosją. Jak dotąd Chiny nie zdecydowały się na kupienie przedsiębiorstw będących w zainteresowaniu strony rosyjskiej. Tym samym Chiny nie naruszyły żadnych ze stref kluczowych dla Rosji na obszarze Białorusi.

Najtrudniejsza do oceny wydaje się współpraca wojskowa Białorusi i Chin. Po uzyskaniu dostępu do większości białoruskich technologii wojskowych Chiny prawdopodobnie ograniczą rozmiar współpracy wojskowej, chociaż mogą wykonywać nadal pewne pozytywne gesty wobec Białorusi. W ostatnich latach Rosja coraz wyraźniej wyraża swoje niezadowolenie z faktu pogłębiania współpracy wojskowej Chin i Białorusi. Łukaszenka wyniósł już pewne korzyści ze współpracy wojskowej z Chinami, nie tylko materialne, ponieważ przetestował sposoby sprzedaży swoich technologii wojskowych innym państwom. W ostatnich czasach zainteresowanie ich kupnem wyraziły m.in. Indie. O ile handel bronią dla Białorusi jest dość ryzykowany, gdyż naraża ją na sankcje międzynarodowe, transfer

technologii wojskowych spotyka się z mniejszymi obostrzeniami i może stanowić poważne źródło dochodów budżetowych. Białoruś sprzedaje Chinom swoje technologie wojskowe z powodzeniem od 20 lat, znajdują się zapewne kolejni zainteresowani ich kupnem.

Podsumowując, w krótkiej perspektywie należy oczekiwać powiększenia się zadłużenia zagranicznego Białorusi wobec Chin oraz pojawienia się problemów z jego spłatą. Władze Białorusi mogą pojąć działania mające na celu zmniejszenie niekorzystnego bilansu handlowego z Chinami, ale raczej nie odniosą one większego skutku, jeżeli Białoruś zdecyduje się na kolejne wspólne projekty z partnerem azjatyckim, ponieważ Chiny pozostawiają niewielki margines do negocjacji. Nie należy również oczekiwać poważniejszych napięć na linii Moskwa–Pekin, ponieważ Chiny nie naruszają kluczowych interesów Rosji na obszarze Białorusi. Wstępna deklaracja uczestniczenia Chin w prywatyzacji przedsiębiorstw białoruskich, nie świadczy jeszcze o rzeczywistym zamiarze ich kupna. Jak dotąd Chiny swoje inwestycje bezpośrednie kierowały głównie w te sektory gospodarki białoruskiej, jakie nie znajdowały się w bezpośrednim zainteresowaniu Rosji. W dłuższej perspektywie Białoruś nie posiada na tyle interesujących aktywów, aby zachęcić do długoterminowej współpracy Chin. Białoruś sama zrezygnowała z niektórych aktywów, gdy udostępniła swoje technologie Chinom. Jedyne położenie geopolityczne Białorusi wydaje się pewnym atutem dla Chin, ponieważ ułatwia jej dostęp do rynków UE i Unii Celnej. Polityka Chin wobec Białorusi nie różni się znacząco od polityki tego państwa wobec innych państw Europy Wschodniej. Chinom zależy głównie na dywersyfikacji rynków zbytu jej towarów, zwiększeniu eksportu oraz korzystnym lokowaniu swoich nadwyżek finansowych, a nie na spełnianiu oczekiwań mniej liczących się dla niej sojuszników. Bez zmiany podejścia Łukaszenki do gospodarki, kredyty chińskie niewiele zmienią w jej sytuacji ekonomicznej.

Summary

This publication analyses of Byelorussian and Chinese relations in the years 2010–2013. The paper discusses Byelorussian and Chinese economic cooperation. In Byelorussian politics, China's role becomes increasingly more important. Chinese loans stabilise the macroeconomic situation of Byelorussia, but at the same time, increase its foreign debt. The increasing Chinese political, economic and military interests in Byelorussia raises Russia's concern, although the Chinese do not interfere with crucial Russian interests in that area. The conducted research indicates that there is no threat of serious tensions between Moscow and Beijing. The geopolitical location of Byelorussia is a significant asset for China, as it opens to it opportunities for economic expansion to the EU and the Customs Union markets. In Chinese politics, Byelorussia's role is not significant and the chances of Byelorussia becoming a strategic partner of China are small, although such are expectations of the Byelorussian side.

Абстракт

Статья анализирует белорусско-китайские отношения в 2010–2013 гг. В работе рассматривается белорусско-китайское экономическое сотрудничество. Роль Китая в белорусской политике становится все значительнее. Китайские кредиты стабилизируют макроэкономическую ситуацию Беларуси, но, в то же время, влекут за собой рост ее внешней задолженности. Возрастающая политическая, экономическая и военная активность Китая в Беларуси сталкивается с беспокойством России, хотя Китай и не нарушает ключевых российских интересов на этой территории. Из проведенного анализа можно сделать вывод о том, что возникновение существенных напряжений на линии Москва-Пекин ожидать не следует. Геополитическое положение Беларуси представляет для Китая существенное преимущество, потому что открывает для него возможность экономической экспансии на рынках ЕС и Таможенного союза. В китайской политике Беларусь не играет какой-либо важной роли, и шансы Беларуси стать стратегическим партнером Китая весьма невелики, хотя это и ожидает белорусская сторона.